

Міністерство освіти і науки України
Південноукраїнський національний педагогічний
університет імені К. Д. Ушинського

ІСТОРИЧНИЙ ДОСВІД І СУЧАСНІСТЬ

**Матеріали
XXVIII наукової конференції
здобувачів вищої освіти**

Випуск 42

Одеса – 2022

УДК: 001:005.745

I – 90

Збірник містить тези доповідей окремих учасників
XXVIII наукової конференції здобувачів вищої освіти
«Історичний досвід і сучасність».

Редакційна колегія збірника:

Букач В. М., кандидат історичних наук, приват-професор,
Колбіна Л. А., кандидат педагогічних наук, доцент,
Наумкіна С. М., доктор політичних наук, професор,
Сокаль М. А., кандидат філологічних наук, доцент,
Сухотеріна Л. І., доктор історичних наук, професор.

Відповідальний редактор – Букач В. М.

Друкується за рішенням Вченої ради Південноукраїнського
національного педагогічного університету імені К. Д. Ушинського
від 30 червня 2022 року, протокол № 11.

(С) Південноукраїнський національний педагогічний університет імені
К. Д. Ушинського (м. Одеса), 2022.

(С) Букач В. М., упорядник, 2022.

КОЗАЦЬКА ТЕМА У ТВОРАХ Т. Г. ШЕВЧЕНКО

Матохнюк В.

В історичному минулому українського народу було таке неповторне і героїчне явище, як козацтво. Козацтво України – одна з легендарних сторінок літопису боротьби українського народу за політичну незалежність, національну самобутність.

Козаків Січі називали в народі «святими лицарями», їх оспівали в думах, піснях та легендах. Звитяжні запорожці стали героями безлічі літературних і мистецьких творів.

Вельми пишався приналежністю до козацтва Тарас Григорович Шевченко. Саме тому він так натхненно оспівав славнозвісне козацтво у своїх творах. І не дивно, що образ козака є одним із основних у його поетичному доробку.

Уже в ранній період творчості Кобзаря постать козака-лицаря, захисника народу, його волі та православної віри є своєрідною тугою поета за минулим. Підтвердженням того є поезія «Тарасова ніч». В основу твору покладено події 1630 року, коли відбувся бій козаків проти військ польського гетьмана С. Конецьпольського під Переяславом. На чолі боротьби стояв Тарас Трясило, який в тісному єднанні з козаками здобуває перемогу над ворогом. У цій поемі Т. Шевченко високо підносить героїзм українського народу в боротьбі проти зовнішніх ворогів. Щоб краще розкрити велич і красу козацької звитяги, автор звертається до постатей Наливайка, Павлюка. Згадуючи колишні події, поет висловлює тугу, що десь поділася воля, про яку тепер тільки кобзарі співають:

«Було колись, панували,

Та більше не будем!

Тії слави козацької повік не забудем!» [1, с. 61].

Цей мотив звучить і в поемі «Іван Підкова», в якій головний герой твору наділений надприродною силою і мужністю. Ось Підкова підняв шапку – і човни стали, затихло море; надів шапку – і «знову закипіло синє море», знову

звірюкою стогне бурхлива природа, а козакам байдуже – вони спокійно «пливуть собі та співають» [1, с. 95 - 96].

Поема «Невольник» відображає картину проводів батьком сина на Січ, де бувалий козак передає у спадок єдиному нащадкові свою гордість, силу – козацько зброю:

«Послужи, моя ти зброє,
Молодій ще силі,
Послужи йому так щиро,
Як мені служила!» [1, с. 584].

Дух давніх козацьких часів, неповторний героїзм лицарів Січі відтворив Тарас Шевченко і в поемі «Чернець». Центральною постаттю твору є Семен Палій, про якого в народі складено безліч пісень та легенд. Завзятий козак пройшов всі випробування долі. І тепер на схилі літ, за старим запорозьким звичаєм, він постригся в ченці. Та в уяві героя постійно постають картини славного січового братства.

Козацька звитяга, велич і краса подвигу наших славних пращурів будуть жити у віках, їх хоробрість, висока мораль, любов до рідної землі є джерелом національної гідності українців. Тому велика туга за тими давніми часами, «країною козаків» звучить у поезії Т. Г. Шевченко «До Основ'яненка».

Поета проймає гордість за славних лицарів-запорожців, за козацький рід, якому ніколи не буде переводу. А живий голос предків постійно нагадує нам, сучасникам, про те, що:

«Наша дума, наша пісня
Не вмре, не загине...
От де, люде, наша слава,
Слава України!» [1, с. 93]

Борцями «за святу правду-волю» постають козаки у поемах Кобзаря «Гайдамаки» та «Холодний яр». Бойові звитяги гайдамаків, які зображені в одноіменній поемі, свідчать про їх військовий досвід, винахідливість,

хоробрість. Захоплення Шевченка героїчними подвигами повстанців червоною ниткою проходить через увесь твір.

У чому секрет козацької величі і звитяги? У любові до України, в прагненні до волі. Недаремно слово «козак» означало вільну людину, у якої розумна голова і сильні руки. Горді, міцні, як леви, козаки були гідним прикладом для наслідування. Слава їх живе, як повинна жити справжня історія нашого народу без прикрас, перекручень, правдива, чесна. І проаналізовані вище твори підтверджують, що не можна знищити життєдайні джерела національної духовності українців, не можна завадити їх моральному зміцненню.

-
1. Шевченко Т. Г. Кобзар. Повна ілюстрована збірка. Харків: КСД, 2010. 720 с.
 2. Славна козацька епоха в історії України. Художні твори вітчизняних класиків. Донецьк: ВКФ БАО, 2009. 640 с.,
 3. Шудря М. А. Січ-мати. Київ: ДКТР. 2008. 560 с.

ХОЛОДНИЙ ЯР ТА ГАЙДАМАЧЧИНА У ТВОРАХ Т. ШЕВЧЕНКО

Шмиголь З.

Холодний Яр – реліктовий лісовий масив в Україні на Черкащині, який має історичне та природоохоронне значення.[2]

За кількістю унікальних археологічних, історичних, наукових об'єктів, а їх тут налічується понад 150 найменувань, Холодний Яр займає перше місце в Україні. У лісовому масиві і на полях навколо нього скрізь розкидані кургани скіфської доби та пізніших епох. У Холодному Яру археологи знайшли сліди всіх археологічних культур, починаючи з трипільської рільничої культури, яка зародилася в лісостеповій зоні України за 5 - 4 тисячі років до нової ери. У Холодноярських лісах збереглися залишки кількох

древніх городищ, оточених земляними валами, висота і ширина яких ще й тепер вражає, а також руїни підземних церков і печер. Найбільше городище – Скіфське або Мотронинське (VI століття до н. е.) внесене до переліку пам'яток культури, що мають міжнародне значення. В центрі городища височіє пам'ятка архітектури XIX ст. – Троїцька церква Мотронинського монастиря. [2]

Холодний Яр у XVIII ст. став одним з центрів гайдамаччини. Тут почалося найбільше повстання проти польської шляхти – Коліївщина під проводом Максима Залізняка та Івана Гонти, якому Тарас Шевченко присвятив свою поему «Гайдамаки» та вірш «Холодний Яр».

Як «І мертвим, і живим і ненародженим землякам моїм на Україні і не в Україні моє дружнєє посланіє» [4], вірш «Холодний Яр» виник під час перебування Т. Шевченка в маєтку В'юни, у колишнього декабриста Самойлова. Він мав стати розвитком і доповненням роздумів поета про історію України, які він включив до згаданого вище твору. Робота також має полемічний характер. Т. Шевченко знав сучасні йому роботи істориків, що несхвальні щодо колишніх та інших козацьких повстань, що рахують ці події як звичайні заколоти злочинців. Всякий раз, коли в його присутності висловлювалася подібна думка, він обурювався. Безпосереднім імпульсом до написання твору було відвідання поетом урочища Холодний Яр у 1843 році або восени 1845 року, а також знайомство з працею історика А. О. Скальковського «Наїзди гайдамаків на Західну Україну у XVIII столітті. 1733 - 1768». Т. Шевченко полемізує зі А. Скальковським, який у своїх принижував гайдамацький рух, вважав що гайдамаки XVIII століття мало чим відрізнялися від звичайних грабіжників XVII століття, і їх подвиги покрили соромом хоробре, хоча і напівосвічене Низове суспільство. [3, с. 15]

«Холодний Яр» – політичний вірш, основною формою образотворення якого є ліричний монолог, сповнений обурення й сарказму. Головним «героєм» тут стає власне думка-переживання поета, а на перший план виступають безпосереднє викриття й картання суспільного зла, сатиричні

оцінки й характеристики, тим самим твір перегукується з написаним трьома днями раніше посланням «І мертвим, і живим, і ненарожденним землякам моїм в Україні і не в Україні моє дружнє посланіє». Т. Шевченко викриває соціальне гноблення «сердешного люду» панами-кріпосниками, звинувачує ідеологічних фальсифікаторів національної історії, захищає від псевдонаукових звинувачень. З сатиричною темою викриття українського панства органічно поєднується елегійна тема, пов'язана з гіркими роздумами поета про пасивність сучасників, що забули шлях до Холодного Яру, де «колись гайдамаки // Табором стояли» [6, с. 265], а тепер «І стежки малої // Не осталося» [6, с. 265], щоб «Одностайне стати // На ворога лукавого» [6, с. 265]. Гостра інвектива: «Ви – розбойники неситі...» [6, с. 266] змінюється застереженням кріпосникам: «Бо в день радості над вами // Розпадеться кара, // І повіє вогонь новий // З Холодного Яру» [6, с. 266]. Вірш починається з того, що поет мучиться думкою про минуле і сьогодення своєї Батьківщини. Символом її колишньої історії та нинішнього полону стає Холодний Яр біля Чигирини – місце зустрічі учасників коліщества. Поет згадує часи, коли в Ярі зустрічалися Гайдамаки, що йдуть воювати з польською шляхтою, щоб помститися за понесені від її рук втрати. Далі він стверджує, що нині Холодний Яр став місцем абсолютно недоступним, колишня стежка через ліс заросла. Він задається питанням, чи є такий стан справ результатом цілеспрямованих дій багатой верстви українців, щоб запобігти нового бунту селян проти «нових геноцидів». Потім він констатує, що подібні методи в будь-якому випадку не зупинять майбутню соціальну революцію, яка повинна спалахнути, якщо не зміниться ставлення українських еліт. Він таврує їх відмову від національної ідеї на користь вірності жорстокому царю, якого він порівнює з Нероном. Він оголошує, нарешті, що майбутнього повстання не зупинить навіть фальсифікація історії та представлення козацьких повстань як бандитських бунтів без політичної програми. Він стверджує, що лідери Коліївщини боролися за повагу прав простих людей, і їх ідей, навіть попри поразку руху. [7]

«Гайдамаки» – історико-героїчна поема Тараса Шевченка, перший український історичний роман у віршах. В поемі відбувається зображення боротьби українського народу проти польської шляхти у 1768 році – Коліївщини: правдиве відтворення злиденного, підневільного становища українців за часів кріпацтва, свавілля і жорстокість польської шляхти, нестримного бунтарства, його спопеляючої ненависті до гнобителів; сили і працьовитості нашого народу, його волелюбності й моральної краси. Свій твір Т. Шевченко назвав бунтарським іменем гайдамаків – учасників народного антишляхетського спалаху, що вибухнув на Правобережній Україні. Термін «гайдамачина» вперше зустрічається в документах 1717 року. Основною думкою є заклик до єднання слов'янських народів. «Нехай житом, пшеницею, як золотом, покрита, нерозмежованою останеться навіки од моря і до моря — слов'янська земля» [5, с. 120], – зазначив поет у передмові до твору. Концептуально-історична сюжетна лінія охоплює в часовому художньому просторі десь півроку, тоді як Коліївщина тривала насправді якийсь місяць. Подібні відступи від життєвих фактів художньо виправдані. Т. Шевченко писав не історію цього повстання, а поетичний твір і мав цілковите право на домисел. Поет намагався показати широкий розмах і велику силу повстанського руху, його могутній заряд суспільного перетворення.

Народність поеми «Гайдамаки» полягає в правдивому відтворенні історичних подій, правильному показі рушійних сил, в оцінці зображеного з погляду трудового люду, у вираженні глибокого співчуття до пригнічених верств суспільства, пошуках шляхів боротьби за їхнє національне й соціальне визволення. Т. Шевченко прагне викликати інтерес земляків до героїчного минулого рідного краю, переконати їх, що Україна спроможна стати самостійною державою, що її історія триває, що українцям потрібно вчитися у гайдамаків волелюбності, набувати почуття національної гідності, громадянської мужності. Усі дії гайдамаків спрямовані на досягнення єдиної мети – звільнити Україну від чужоземного поневолення, встановити

справедливий державний лад, стати вільним господарем своєї землі, долі. Безжально знищуючи всіх гнобителів, гайдамаки були мужні й непохитні в збройних суперечках з ворожим військом. Щоправда, цих сутичок в поемі показано мало, бо Т. Шевченко всю увагу зосередив на відображенні почуттів і настроїв народних мас, що надає творові глибокого ліризму. Тракткування Т. Шевченком Коліївщини як соціально- і національно-визвольного руху поневоленого панською Польщею народу України лягло в основу наукової оцінки цього.[1]

Отже події на цій місцевості відіграли значну роль в історії України та в розвитку української культури. Доказом цього є актуальність цієї теми в минулому, так як вона була неодноразово піднята Тарасом Григоровичем Шевченко, який своїми творами доносив до людей дійсно важливі проблеми. Його твори допомагають людям краще розуміти історію своєї держави, наслідки подій, дають зрозуміти чому наша культура є саме такою.

-
1. «Гайдамаки» Шевченко, аналіз. *Dovidka.biz.ua* // <https://dovidka.biz.ua/gaydamaki-shevchenko-analiz/>
 2. Енциклопедія історії України: у 10 т./ редкол. В. А. Смолій та ін. Т. 10: Т – Я. К.: Наукова думка, 2013. С. 408 - 410.
 3. Наезды гайдамак на Западную Украину в XVIII столетии. 1733-1768 / Соч. А. Скальковского. Одесса: Гор. тип., 1845. 230, II с.// <https://www.prlib.ru/item/428524>
 4. Шевченко Т. І мертвим, і живим, і ненарожденним землякам моїм в Україні і не в Україні моє дружнєє посланіє. Шевченко Т. Г. Кобзар. К.: Дніпро, 1976. С. 258 - 264.
 5. Шевченко Тарас. Гайдамаки. Шевченко Т. Г. Кобзар. К.: Дніпро, 1976. С. 57 - 121.
 6. Шевченко Тарас. Холодний яр. Шевченко Т. Г. Кобзар. К.: Дніпро, 1976. С. 265 - 266.
 7. Шевченко «Холодний Яр» – короткий зміст і аналіз <https://moyaosvita.com.ua/ukrainska-literatura/%E2%9C%85shevchenko-xolodnij-yar-korotkij-zmist-i-analiz/>

МУЗИЧНІ МОТИВИ В РАННІЙ ТВОРЧОСТІ ПАВЛА ТИЧИНИ

Боришполець Д.

П. Г. Тичина – безсумнівно видатний український поет ХХ сторіччя. Однією з головних тем у творчості митця є тяжіння до музичного світобачення з пейзажними мотивами та мотивами кохання. Поет сприймав світ через наспіви музики, що й не складно розгледіти в ранній поетовій творчості. Наприклад, такі твори, як: «Ви знаєте, як липа шелестить», «Арфами, арфами...», «Не Зевс, не Пан...» і т.д..

П. Г. Тичина народився у 1891 році в селі Піски, що на Чернігівщині, в багатодітній сім'ї сільського дяка. Більшість читачів знають митця як талановитого поета, але музика лунала в його житті ще до початку кар'єри на теренах поезії. П. Тичина мав абсолютний слух, як і його брати та сестри. Батько радо розвивав музикальні здібності дітей, організовуючи «домашні хори» [1, с. 15]. Заради здобуття освіти, П. Тичина співав у церковних хорах, навчаючись у бурсі, а згодом і в семінарії [1, с. 16]. Там він покращив свої навички та навчився мистецтву диригування, керував багатьма семінарськими хорами [2]. П. Тичина мав хист до гри на музичних інструментах, у ранньому дитинстві опанував сопілку. За роки навчання в бурсі навчився гри на флейті, бандурі, гобої [3]. Утім, найулюбленішим інструментом митця був саме кларнет, що зіграє роль у майбутній поетичній творчості.

Першим твором, який було опубліковано, є вірш «Ви знаєте, як липа шелестить». Ліричний твір засвідчив про талант поета-символіста. Через весь текст вірша простягається один музичний мотив – музика природи. Ми можемо наче почути мелодію шелесту листя, яка переплітається з тихими звуками, завдяки алітерації букв (л, н, с, п, ц, х, ч, ш, т):

«Ви знаєте, як липа шелестить
У місячні весняні ночі? –
Кохана спить, кохана спить,
Піди збуди, цілуй їй очі.
Кохана спить...

Ви чули ж бо: так липа шелестить.» [4, с. 278]

П. Тичина писав і друкувався в журналах уже сьомий рік та був відомим літератором, коли в 1918 році видав свою першу збірку віршів «Сонячні кларнети». Вона, пройнята музикою, ритмомелодикою, представила українській спільноті нового неповторного митця. Український літературний критик, доктор філологічних наук, Л. М. Новиченко коментує цей доробок так: «Книга «Сонячні кларнети» має велике значення в історії розвитку української літератури. [...] Блискуче поєднання найтоншої літературної техніки з усіма багатствами народно-поетичної стихії»[5, с. 22]. Сонячні кларнети символізують усесвітню лагоду, життєрадісність, філософію вітаїзму. До другого видання збірки ввійшло 44 поезії, написані у період 1914 – 1920 років. У віршах відчувається гострота, запальність почуттів автора.

Першим віршованим твором у збірці є «Не Зевс, не Пан...». Рядки доробка наповнені рухом музики, який пронизує космос і всі планети, що кружляють в ньому:

«Не Зевс, не Пан, не Голуб-Дух. –
Лиш Сонячні кларнети.
У танці я, ритмічний рух,
В безсмертнім — всі планети». [4, с. 37]

У поетових рядках світи біжать «музичною рікою», навколо – «дзвонні згуки». Всесвіт П. Тичини наповнений тоном, ритмом, цей світ просто живе музикою.

У збірці особливе місце посідає вірш «Арфами, арфами...». Ліричний твір наповнений урочистою мелодією весни, наснажений оптимізмом перед майбутніми випробуваннями та тривогами. Гімн весни, що закликає до молоді нації, щоб вона вдумливо подивилася в майбутнє й була готова як до злетів, так і до падінь:

«Думами, думами –
Наче море кораблями, переповнилась блакить
Ніжнотонними:
Буде бій
Вогневий!
Сміх буде, плач буде

Перламутровий...». [4, с. 40]

Перший рядок у стовпцях кожного разу звучить таким чином, немов рука музиканта ніжно торкається струн арфи: «Арфами, арфами», «Думами, думами», «Стану я, гляну я», «Любая, милая». [4, с. 40]

У наступних рядках музична хода пришвидшується: «золотими, голосними обізвалися гаї», «наче море кораблями, переповнилась блакить», «скрізь поточки як дзвіночки, жайворон як золотий», «чи засмучена ти ходиш, чи налита щастям вкрай». [4, с. 40].

«Арфами, арфами...», можливо, один з найкращих прикладів мистецтва, яке майстерно створював на папері П. Г. Тичина.

Пейзажний ліричний вірш «Квітчастий луг» описує дещо сумну музику осінньої природи:

«А в долині, мов акварелі, —
Примружились гаї, замислились оселі...
Ах, серце, пий!
Повітря – мой прив'ялий трунок.
Це рання осінь шле цілунок
Такий чудовий та сумний». [4, с. 50]

Вигуки, як-от в цьому вірші («Ах, серце, пий!») є невіддільною частиною особливого стилю письменника. П. Тичина нерідко використовує їх у своїй творчості. Наприклад: «О, панно Інно», «Ви знаєте, як липа шелестить», «Не знаю і сам я, за що так люблю...», «...Одесо повносонячна, смаглява!». Таким способом текст стає експресивнішим, емоційнішим, що притаманно поетовому стилю.

П. Г. Тичина все своє життя був закоханий у чарівні мотиви музики, умів вдало переносити її на поетичний простір.

-
1. Коляда І. А., Коляда Ю. І. Павло Тичина. Харків: Фоліо, 2015. 122 с.
 2. Донець Г. Павло Тичина – диригент. Українська літературна газета. 2017.23.03.//<https://litgazeta.com.ua/articles/pavlo-tychyna-dyrygent>
 3. Дацюк Л. К. Бандура в житті Павла Тичини. *Музей-квартира П. Г. Тичини*. 29 вересня 2021// <http://tychynamuseum.com.ua/daczyuk-l-k-bandura-v-zhytti-pavla-tychyny/>
 4. Тичина П. Г. Зібрання творів у дванадцяти томах: Художні твори. Т. 1: Поезії: 1906 – 1934. Київ: Наукова думка, 1983. 727 с.

5. Новиченко Л. Павло Тичина: Провідні ідеї творчості. Київ: Радянський письменник, 1941. 58 с. // <https://elib.nlu.org.ua/view.html?&id=7873>

«НЕЧИСТА КРОВ» СЕРГІЯ КАРЮКА

Осадчук Д.

Сергій Карюк – сучасний український письменник, автор дивовижних історичних та детективних романів. Народився він в Києві, вчився в інституті журналістики Київського університету імені Т. Шевченка. Працює випусковим редактором новин на телебаченні. [1]

В 2016 – 2019 роках вийшла його трилогія «Нечиста кров» («Нечиста кров», «Кременецький звір», «Остання босоркання»). Кожна книга є унікальною, дає читачеві можливість поринути в захоплюючий світ історії, який з'являється перед ним. В трилогії розповідається про неймовірні пригоди ліценціата Голоти по всій Україні та за її межами, які включають в себе розв'язання страшних таємниць. Автор використовує багато чудернацьких образів які перегукуються разом з реальними історичними постатями. Україна, яка постає перед нами, має реалістичний вигляд, оскільки події в творі відбуваються в 2-й половині XVIII століття. Письменник розповідає про життя на Правобережжі в добу сходження Речі Посполитої.

Сцени творів заворожують своєю детальністю. Автор часто дуже ретельно описує кожен сцену, дає читачеві можливість максимально перейнятися дійством. Після прочитання кожного з творів трилогії у читача складаються неймовірні враження: автор створив велику кількість різноманітних персонажів, які мають свій хист. Що головний персонаж, що другорядні постаті у романах завжди знають чим зацікавити читача. Постійні загадки, бійки, метушня, заговори, а особливо повороти сюжету, які ніхто з читачів не очікує, не дадуть книголюбам занудьгувати.

Інколи деякі моменти розповіді можуть здаватися сильно заплутаними, а деякі описи занадто довгими. Читачам, які любляють в творах побільше дійства, слід змиритися з тим, що автор докладно розписує деякі речі. Також в романах присутні численні сцени смерті, вбивств, лайок та іншого. Тому вразливим читачам потрібно бути готовим, що хтось з персонажів може померти, щоб це ніяк не вплинуло на їх емоційний стан.

Щодо самого сюжету, то автор кидає нас у вихор різноманітних подій, які мають зв'язок із таємничими та потойбічними силами. Щоразу становище, у яке потрапляє головний герой, вимагає прийняття ним важливих рішень, які впливають на розвиток сюжету. Голота щоразу потрапляє в такі ситуації та кожного разу йому доводиться виплутуватися з них, розкриваючи усілякі таємниці на своєму шляху. Наскільки далеко занесуть Голоту його витівки, читачу доведеться дізнаватися самому.

Голоту можна охарактеризувати як дуже веселого, азартного та винахідливого персонажа. Він часто робить ставки в різних ситуаціях і, коли бачить, що якась ситуація складається не на його користь, сам готовий втрутитися, аби запобігти собі перемогу. Яскравий приклад: коли Голота під час бійки лялькарів, зрозумів що той, на кого він поставив, почав програвати, тому сам рішуче поліз у бійку, щоб не програти парі, і йому це вдалося.[4, с. 9 - 12] Проте не дивлячись на те, яким життєрадісним герой може здаватися з першого погляду, проте і з ним відбувається багато сумних подій, які залишають гіркі спогади, проте не заважають головному герою продовжувати свій шлях. [4, с. 33 - 34]

Україна XVIII століття в трилогії виглядає дуже реалістично, оскільки сам автор, за його словами, ще з дитинства захоплювався вітчизняною історією, а тому опис даної історичної епохи не було важкою справою для письменника. «Ще з дитинства прагнув «оживити» історичних персонажів, зрозуміти які вони і що ними рухало. Уся ця гра в «зрозумій причини вчинків» врешті і призвела до написання книжок» – саме так висловився автор щодо причини початку своєї письменницької кар'єри. [1] Ця жага до

знання історії рідної землі дала авторові натхнення на написання історичних детективів, які ми зараз можемо із захопленням читати.

Отже, що творчість Сергія Карюка неординарна і захоплива. Інколи читачеві захочеться перечитати його твори. Письменник використовує не малу кількість виразів з іноземних мов, архаїзмів, історизмів. Книголюбіві не слід квапитися під час читання, а задовольняти себе читанням довгими вечорами в компанії друзів або родини. Чутливим книголюбам можна порадити зважити всі «за» та «проти» перед тим, як читати твори С. Карюка, наскільки б цікавими та неймовірними вони не були б, проте гротеск, який присутній в його творах може вплинути на ваш психологічний стан здоров'я. Врешті решт на твори Сергія Карюка потрібно звернути увагу, оскільки ті емоції, які ви отримаєте під час читання, залишаться з вами надовго.

-
1. Карюк Сергій. Інтерв'ю від 15 листопада 2021 року.
 2. Карюк Сергій. Кременецький звір. Київ: Зелений пес, 2017. 256 с
 3. Карюк Сергій. Нечиста кров. Київ: Зелений пес, 2016. 144 с.
 4. Карюк Сергій. Остання босорканя. Київ: Зелений пес, 2019. 248 с.

ГОНЧАРСТВО І СУЧАСНЕ УКРАЇНСЬКЕ МИСТЕЦТВО

Скоробогатько К.

В XXI сторіччі українське гончарство має витончений вигляд. Займаються їм в декількох районах України: Придніпров'я, Поділля, Галичина, Полтавщина та Закарпаття. Найвідомішими осередками є Косів та Опішне. В кожному центрі виготовляють однакові предмети, які мають спільні риси, але водночас відрізняються одне від одного. В залежності від району буде відрізнятися не лише візерунок, яким оздоблено посуд, а і його колір, все залежить від методів обробки глини.

Косівська мальована кераміка є однією з найпопулярніших і найвідоміших в Україні. Марія Гринюк- майстер, науковець, голова

благодійної організації "БФ Автентика Гуцульщини", яка працює в стилі гуцульської кераміки, каже, що косівська кераміка є унікальною не тому, що вона триколірна, тобто зелений, жовтий та коричневий кольори на білому тлі, а тому, що на ній присутні образні, сюжетні мотиви з життя гуцулів, австрійського війська та зображена сакральна тематика.[4] Не лише розпис зробив косівську кераміку такою популярною, як серед українців, так і серед жителів багатьох країн, цікаві форми здавалося б звичайних тарілок, глечиків, ваз та іншого посуду ніби то зачаровують кожного, хто проявив зацікавленість нею. Великий інтерес представляють кахлі та підсвічники, які в Косівській кераміці виготовляють ще з XVIII сторіччя. Розмаїття виробів різної складності ліплення та розпису привертають увагу саме до цих витворів мистецтва. Завдяки особливому стилю гравірованого розпису, у 2014 році, косівську кераміку було номіновано до Репрезентативного списку нематеріальної культурної спадщини людства ЮНЕСКО[8, с.3]. У наші дні традиції косівського гончарства продовжують багато самобутніх майстрів, серед яких Валентина Джуранюк, Оксана Бейсюк, Уляна Шкром'юк, Галина і Михайло Трушики, Роман і Людмила Якібчуки та інші [8, с. 11]

Для розширення знань про гончарство велика кількість наших співвітчизників створюють музеї та експозиції: «Національний музей-заповідник українського гончарства в Опішному», «Музей гончарного мистецтва (Музей-садиба братів Герасименків)» та інші[6]; пишуть цікаві та корисні книжки про справу гончарного ремесла: Решта І., Решта Д. «Гончарство. Підручник життя» [7], науковий щорічник за редакцією Пошивайло О. «Бібліографія українського гончарства»[2]. В липні 2006 року громадською організацією «Київське регіональне об'єднання творців родових помість» у рамках проекту відродження давніх народних промислів створена школа гончарного мистецтва у Києві.

Сучасна Україна має велику кількість обдарованих майстрів художньої-кераміки. Роботи Ольги Пильник, Світлани Шоломіцької, Дмитра Білоконя,

Ольги Сабко та інших западають в душу багатьох людей. Керамісти відкривають власні майстерні, проводять виставки робіт та створюють бренди, які виготовляють прекрасні вироби з глини.

Витвори Дмитра Білоконя поєднують в собі сучасну та автентичну кераміку. Дмитро захопився керамікою в роки навчання в університеті. В його роботах знаходять відображення авторські прийоми, живопис та графіка [3]. Майстер вважає, що безглуздо не користуватися і не надихатися скарбами багатой історії української кераміки, тому що саме це допомагає нам не втратити себе та власне вираження [1]. Вироби Д. Білоконя не сплутаєш з іншими. Стиль митця відрізняється від знайомих нам, сучасних, різнокольорових та чудернацьких робіт. Виготовлений посуд має знайому нам форму, кажучи про кольори, то перевага надається чорному та кольору слонової кістки. Від посуду віє затишком та навіть шляхетною автентичністю.

Ольга Пильник є однією з найпопулярніших сучасних художників-керамістів. Шлях свого творчого становлення вона розпочала з виготовлення дизайнерських керамічних предметів інтер'єру. Працює художниця в різноманітних техніках: це і ручна ліпка з шамоту, і шлікерна відливка, й ажурна кераміка. Любить експериментувати, поєднуючи ці техніки та різні поливи й матеріали[5]. Її роботи не схожі на кераміку минулого. В них присутні ноти самобутності та відчуженості. Кожна фігурка має особливе значення, яке кожен може тлумачити по різному. Роботи привертають до себе неабияку увагу саме через свою несхожість на інші.

Починаючи з кінця минулого століття гончарство почало згасати. З кожним роком залишається все менше майстрів, на зміну їх праці приходять сучасні технологічні цеха чи навіть заводи. Але автоматизовані машини, які за один день виготовляють велику кількість ідентичного посуду, ніколи не зможуть замінити роботи, які гончари робили з усім теплом свого серця. Знайти дві однакові фігурки просто неможливо, адже кожна з них

виготовлена, як одноосібна та несхожа на інші, кожен виріб і малюнок мають своє виняткове значення.

Гончарна справа завоювала популярність серед наших пращурів як ремесло, і спростила побут звичайних селян з часом вона змінювалася, набувала мистецьких рис. До ХХІ сторіччя дійшла вона вже у вигляді мистецтва, яке підкорює серця мільйонів людей з різних куточків планети.

-
1. Багмет Е. Без глечиків із соняшниками: якою є сучасна українська кераміка. *Українська правда*. 2018, 21 вересня
 2. Бібліографія українського гончарства. *Інститут керамології*.// <http://www.ceramology-inst.gov.ua/keramlibrary/biblio>
 3. Білокінь Дмитро. Мітець. *Сучасне мистецтво України*. 2020, 29 грудня // <https://mitec.ua/category/artists/bilokin-dmitro/>
 4. Бушковська Н. Косівська кераміка – спадщина людства ЮНЕСКО. Чим вона унікальна. *Українська правда*. 2019. 13 грудня
 5. Козловська Л. Пильник Ольга. *BROVDI ART. Художники*// <https://zakarpat.brovdi.art/khudozhnyky/myttsi-zakarpatia/pilnik-olga#parentHorizontalTab1>
 6. Музеї, заповідники, заклади музейного типу України, відкриті для відвідування. *Міністерство культури та інформаційної політики України: офіційний сайт*. 2018, 10 травня// http://mincult.kmu.gov.ua/control/uk/publish/article?art_id=245062916&cat_id=2
 7. РЕЦЕНЗІЯ: Гончарство. Підручник життя. *Ceramological Defect*. 2013, 31 січня // <http://ceramological-defect.com.ua/archives/185>
 8. Скаченко О. О., Гринюк М. М. Косівська мальована кераміка як феномен української культури. Київ: КНУКіМ, 2016. 83 с.

УКРАЇНСЬКЕ ТРАДИЦІЙНЕ ВБРАННЯ В КОНТЕКСТІ МОДИ НА ПОЧАТКУ ХХІ СТОЛІТТЯ

Скоп К., Букач В. М.

Традиційний одяг належить до найбільш самотніх елементів культурної спадщини народу. У сучасному суспільстві використання народного костюма, окремих його елементів у повсякденному житті набуває

нового соціального значення, виступаючи як ідентифікаційний маркер, що сприяє розвитку етномоди [9].

На початку XXI століття в Україні значно зросла зацікавленість традиційним убранням не тільки серед науковців. Інтерес до нього виявляється у сфері дизайну одягу, в широкому використанні народного вбрання та костюмів з елементами традицій під час проведення різноманітних свят, фестивалів етнічної культури, у різних видах сценічного мистецтва. Традиції в сучасному костюмі є своєрідним відродженням культури, яке лише частково можна пояснити захопленням високими художніми якостями народного одягу. Цікавість українців до власної кореневої традиції зростає як реакція на процеси глобалізації в сучасному суспільстві і через прагнення виразити свою національну ідентичність [3, с. 416].

Трансформаційні зміни в такому вбранні набули більш виражених ознак через підлаштування основних характеристик одягу до потреб сучасного життя. Найпопулярнішими виразниками українського осучаснення є українські вишиванки. Розповсюдження вишиванок у світовій моді пов'язано з суспільно-політичними подіями в Україні у 2004 та 2014 роках, коли потреби визначення етнонаціональної ідентичності та збереження традицій актуалізували появу «дизайнерських вишиванок».

Р. Богуцька, О. Караванська, О. Теліженко, Л. Чернікова, В. Кін, Ю. Магдич, Н. Шевчук та С. Кубрак (Svitlo), Л. Бушинська (Ruta) та багато інших стилізували вишиванки відповідно до світових тенденцій моди [4, с. 22].

Українська дизайнерка Віта Кін стала відомою завдяки своїй колекції вишитого одягу «VYSHYVANKA BY VITA KIN». Свої роботи дизайнерка реалізує через «Інстаграм». Характерною особливістю творчого почерку авторки є особлива, ергономічна базова конструкція суконь і блуз, яка візуально нагадує наддніпрянську сорочку, проте має зручніший для споживача покрій – одношовний рукав-реглан. Для забезпечення свободи

руху нижню частину конструкції авторка розширила вставками. Такий принцип використовували у кроях керсеток і свиток. Наслідкуванням стилістики народного вбрання є також підкреслення з'єднувальних швів вишивкою. Сукні і блузи дизайнера Віта Кін декорує машинною (з комп'ютерним програмуванням), рідше ручною вишивкою, заповнюючи тло кольорової тканини великорепортними орнаментами: стилізовані квіткові мотиви, восьмикінцеві розетки, медальйони, півні, журавлі, «дерева життя», вазони з квітами [3, с. 417]. Також Віта Кін виготовляє сукні жіночі з елементами ручної вишивки, які трансформуються, дають можливість жінці виглядати по особливому, адже вони можуть виглядати по-різному: в класичному стилі та з елементами національного костюму. «Сукні-трансформери з деталями вишивки» – це новий метод поєднання буденності та класики, які можуть надати споживачу цікавий вигляд та при цьому його змінювати за долі секунди. [1, с. 46].

Серії вишиванок «VITA KIN» легко можна перенести із стилю «етно» в стиль «кежуал», вони органічно поєднуються в повсякденних та святкових образах. Одяг бренду поєднує сучасні тренди, народні традиції з актуальними кольорами та кроєм, а також бездоганне виконання. Він вирізняється ергономічною конструктивністю, високою естетикою, легкості форм. Дизайнеру вдалося винайти власну, неповторну, автентичну нішу, що не вдається іншим при створенні етнічно орієнтованого бренду. Проаналізувавши колекції Віти Кін можна стверджувати, що дизайнерські вишиванки майже точно відтворюють крій традиційних українських сорочок. Кольорова гама також близька до народної, але відповідає також сучасним тенденціям [10, с. 131].

Яскравим представником індустрії моди є дизайнер Лілія Пустовіт. Наприклад, весняна колекція Л. Пустовіт, яка була показана в рамках Ukrainian Fashion Week 2013, мала назву «Urban Mosaic» [12]. Ключовою рисою колекції стали принти з хрестами, ромбами та зірками. Джерелом натхнення для розробки принтів стала вишивка Поділля. Дизайнер активно

поєднує класику та етнічні мотиви, більшість колекцій дизайнера складають досконале поєднання «етно» та класики дизайнер пропонує в образах класичного костюму з яскравими принтами використовував етнічні мотиви в своїй творчості [7, с. 111]

Ще одна українська дизайнерка, яка завжди, не залежно від трендів працювала з українськими етнічними мотивами – Роксолана Богуцька. Марка Роксолани Богуцької має безліч незмінних шанувальників. Її стиль – це суміш українських етнічних мотивів та сучасних модних тенденцій. Вишивку дизайнерка часто поєднує зі шкірою, оксамитом тощо. В останніх колекціях переважають вишивки з Буковини та Тернопільщини. Особлива увага до української вишивки у весільному вбранні. У цьому випадку вишивку вона комбінує з мереживом та шовком [8].

Вбрання з українським маркером і українська вишиванка як головний символ національного одягу стали феноменом сучасного етнокультурного життя всередині країни. Усвідомлення українцями інформативного статусу багатопланового семантичного навантаження такого вбрання й емоційне напруження, яке пов'язане з вираженням через вишиванку патріотичних почуттів, зробили українську вишиванку відомою у усьому світі [6, с. 166 - 167]. Наприклад, американське видання журналу «Vogue» визнало українську вишиванку наймоднішим брендом 2015 року. [11, с. 1].

Українські дизайнери активно звертаються до рідних традицій при створенні своїх колекцій, застосовуючи всі характерні для етнічного напрямку елементи. У колекціях часто використовуються натуральні матеріали, застосовуються різні техніки та орнаменти у вишивці та ткацтві, розробляють унікальні моделі не лише одягу, але й головні убори, взуття, аксесуари, предмети інтер'єру. Існує кілька видів мотивів, які вживалися у декорі народного одягу українців: біонічні мотиви (квіти, дерева), зооморфні (зображення птахів, звірів, риб) і геометричні. Вивчаючи семантику елементів орнаменту, кольору, дизайнери створюють унікальні образи. Декоративно оздоблені народними елементами колекції класичного одягу

демонструють, наскільки етнічні мотиви можуть органічно, додаючи вишуканості та екстравагантності, вписуватися в класику [2, с. 139].

Український стрій послужив джерелом натхнення для колекцій «Gaultier Paris» (весна-літо 2005 р.) та «John Galiano» (осінь-зима 2008 - 2009 р.). Аналізуючи світові модні тенденції на початку XXI ст., всесвітньовідомі дизайнери фешн-брендів «Gucci», «Gaultier», «Valentino», «John Galiano», «Alberta Feretti», «H&M», «Antik Batik», «Mes Mademoiseles» представляють вишиванку як «елемент вільного богемного космополітичного стилю» [5, с. 94- 95].

Актуальність етнотематики полягає у піднесенні іміджу країни та українського бренду у світовому соціокультурному просторі, збереженні традицій, що є необхідною складовою для гармонійного розвитку культури [7, с. 114].

-
1. Винничук М. С., Андрієшин Ю. В. Удосконалення проектування жіночого одягу на основі принципів трансформації. *Актуальні питання історії науки і техніки*: Матеріали 15-ї Всеукраїнської наукової конференції. Київ: ЦП НАНУ, УТОПІК, 2014. С. 44 – 47.
 2. Квасниця Р. Етнічний напрямок у дизайні демонстраційних просторів для модних інновацій. *Вісник Львівської національної академії мистецтв*. 2018. Вип. 37. С. 135 - 150.
 3. Макогін Г. Народне мистецтво у дизайні одягу поч. XXI ст.: особливості і прийоми стилізації. *Народознавчі зошити*. Львів, 2018. № 2. С. 416 - 420.
 4. Мельник М. Вишиванка в контексті моди ХХ – початку ХХІ століття. *Традиційна культура України ХХІ століття як складова культурної політики: сучасний стан, загрози, перспективи*: Збірник наукових праць за матеріалами Всеукраїнської науково-практичної конференції з міжнародною участю: у 2-х т. Т.1. Київ: НАКККіМ, 2016. С. 20 - 22.
 5. Мельник М. Т. Особливості формування тенденцій моди в контексті художніх практик початку ХХІ століття. *Вісник Київського національного університету культури і мистецтв. Серія: Мистецтвознавство*. 2011. Вип. 25. С. 92 - 97.
 6. Олійник М. Традиційне вбрання українців у повсякденності міста - друга половина ХІХ – початок ХХІ ст. (на матеріалах м. Києва): Дисертація на здобуття наукового ступеня кандидата історичних наук. Київ: ІМФЕ, 2017. 283 с.

7. Пашкевич К., Овчарек В. Особливості використання етноджерел в дизайні колекцій сучасного одягу. *Теорія та практика дизайну*. 2018. Вип. 15. С. 109 -123.
8. Топ-5 українських дизайнерів, які зробили вишиванку модним трендом. *Блиц-info*. 12 липня 2016// <https://blitz.if.ua/news/top-5-ukrainskyh-dyzauneriv-yaki-zrobyly-vyshyvanku-modnym-trendom.html>
9. Трембіцький Анатолій. Традиційний одяг українців Поділля. *Свобода*. 2021. 11 листопада// <https://svoboda-news.com/svwp>
10. Юрчишин Ю. Традиції народного вбрання у творчості сучасних дизайнерів одягу історико-культурні передумови та мистецькі інтерпретації: Дисертація на здобуття наукового ступеня кандидата мистецтвознавства. Київ. 2021. 236 с.
11. Satenstein Liana. Your Favorite Bohemian Garb Is Actually Traditional Ukrainian Costume. *VOGUE*. 2015. April 28 // <https://www.vogue>
12. Ukrainian Fashion Week 2013. Poustovit L. «Urban Mosaic»// <http://fashionweek.ua/en/>

ТВОРЧИСТЬ ІВАНА МАРЧУКА

Стоянова М.

Іван Марчук — легенда сучасного українського мистецтва, майстер великої сили, багатой творчої інтуїції та досконалого живопису. Народний художник, гончар, графік, лауреат Національної премії імені Т. Шевченка. Художник має свій світогляд, свою оцінку, свою філософію, яка відрізняється. [4, с. 4]

Велику увагу Іван Марчук у своїй творчості приділяє «суспільству споживання», яке усвідомлює різноманітні виміри екологічної свідомості та формалізує проблему екологічної естетики. Спосіб життя багатьох людей зосереджений на особистому задоволенні. Надмірність пов'язана з «перевантаженістю» культурного простору. На початку ХХ століття німецький філософ і соціолог Георг Зіммель попереджав, що це «відхилення» між культурною формою та змістом. Нагромадження форми неминуче

призводить до втрати змісту. Втрачається здатність розрізняти істину і неправду, а реальність замінюється умовною схожістю. Зміна стану речей у «суспільстві споживання» змінює і людину. [6]

«Не хочу так, не хочу так, і так не хочу, а хочу так, не знаю як», – так охарактеризував суспільство споживання Іван Марчук.[2]

Впротидію цьому народилася серія його картин під метафоричною назвою «Голос моєї душі». Головною особливістю цих творів є постать мислителя з високим відкритим чолом, що втілює космологію. Він був відчужений від усього матеріального, дивно одухотворений. Досить трохи спостережливості, щоб глядач зрозумів, що ця постать ототожнюється із сутністю самого митця, і є справжнім духовним «Я», яке відображає його душевний стан. На цих картинах можна відчутти присутність художника без його фізичного зображення. Натомість у них подих і голос І. Марчука.

У його роботах люди, тварини, птахи, дерева та рослини органічно пов'язані. «Під усіма формами та іменами на землі – одне життя і одна реальність», – так стверджує І. Марчук. Образи біблійних легенд і світового фольклору поєднуються тут у приголомшливому поєднанні. [4, с. 7]

Коли сталася небувала катастрофа Землі – Чорнобильська трагедія, з радіаційного попелу виринули «Апокаліптичні мотиви» та «Затихлі струни». До речі, Марчуку вперше судилося бути художником-передвісником. За два тижні до аварії, як неминуче передчуття, він написав триптих, що відтворює людську трагедію, насильно вилучену з природного середовища. Загальна композиція, картина та тональність твору доводять психодраму до кульмінації. Цей незвичайний твір був створений у стані глибокого інтуїтивного проникнення, який отримав назву «Монолог». Тривога художника про Україну та майбутнє життя на Землі відображена в серії картин під назвою «Пересторога». [4, с. 9]

Картини Марчука провокують багатовекторність читання. Кожен бачить їх по-своєму, залежно від культурного рівня, світоглядної системи, обізнаності з художнім каноном. Подекуди абстрактне бачення художника

наводить жах на глядача. Рай і пекло, надія і відчай переплелися. Але пронизують його творчість і буденні образи свічок, яблук, флейт тощо. Іноді прототипом митця є мудрий пророчий птах – ворона, що символізує глибоке розуміння світу. Іноді він був скромним і тихим, глибоко всередині, а іноді підступним. На картині може оселитися ціла зграя ворон («Над ними ворони кричали, «Прилітайте на осінь мою», «Вони покинули свій дім»). [4, с. 11]

Кажуть, роботи художника не можна підробити, бо він використовує власну техніку малювання – пльонтанізм. Художник жартома дав назву своєму стилю – від слова «пльонтати», у значенні плутатись. Замість звичайних мазків живопису він малює полотно приголомшливим мереживом. Це маленькі переплетені нитки, які вплітаються в детальне зображення. Через складність техніки передачі авторського зображення повтор майже неможливий.

"Мене заворожували голі дерева – це мереживо ліній, ця краса. А як то все зобразити? Так, я винайшов свою власну технологію "пльонтанізм". Слово придумала моя мама, яка розчісувала своє довге волосся й говорила, що воно так "запльонталось". Тож я почав заплутувати десятки кілометрів ліній, щоби зробити один пейзаж", – зізнався митець. [1]

Художник невпинно працював над створенням власного нового стилю живопису. Як гілки дерев, він нанизував на «голос душі моєї» все нові й кардинально інші етапи творчості — «Цвітіння», «Пейзажі», «Портрети», «Абстрактні композиції». Він черпає натхнення в найпростіших речах.

"Якщо дивишся здаля, то ти бачиш, ніби це звичайний пейзаж, але як приходиш до неї на близьку відстань, то ти бачиш, що картина ніби зіткана з ниток чудернацьких", – відмітив галерист Максим Волошин. [3]

Художник використовує авторську техніку малювання (пльонтанізм), щоб розкрити світогляд людей епохи «матеріалізації». В інших роботах митця ця тема не втратила своєї актуальності, розкриваючи символіку світу речей у всій його цілісності, що є головним питанням його візуальної філософії «Що таке людина?». [6]

Іван Марчук – художник сьогодення, сучасний митець-філософ, який вичерпує натхнення із буденних речей, засновник нового, власного, неповторного стилю, а також недооцінений геній. Людина, що чіпляє своєю творчістю важливі теми, розкриваючи їх потаємний сенс; невимушено, тендітно показує свій внутрішній світ, «запрошуючи» усіх охочих; не очікує визнання людьми, зберігаючи кожную частинку своєї душі в картинах, що «не продаються». [2, с. 384] [6]

-
1. Бабенкова О. Єдиний українець зі списку «100 геніїв сучасності»: найцікавіше з життя Івана Марчука. *24 канал. 12 травня 2021* // <https://24tv.ua/ivanovi-marchuku-85-shho-vidomo-pro-ukrayinskogo-povini->
 2. Герасимюк М. Іван Марчук як особистість та художник. *Кур'єр Кривбасу. 2010. № 9/10. С. 383 - 388.*
 3. Іван Марчук: геніальний художник, що не продає своїх картин. *24 канал. 17 липня 2012* // https://24tv.ua/ivan_marchuk_genialniy_hudozhnik_shho_ne_prodaye_svoyih_kartin_n236357
 4. Іван Марчук: «Я - вічний мандрівник, прикутий до мольберта»: методичні рекомендації до 80-річчя Івана Марчука (1936) / уклад.: С. Довгань, Л. Радібаба, І. Грицишин. Тернопіль: Кутор, 2016. 49 с.
 5. Річ і Людина в «суспільстві споживання» (філософія візуальних образів Івана Марчука). *24 канал. 27 жовтня 2020* // <https://www.oblradack.gov.ua/>
 6. Чирва А. У його картинах образ сучасного світу. *Урядовий кур'єр. 2007. № 30. С. 7.*

ЧАРІВНИХ МЕЛОДІЙ ТВОРЕЦЬ

Панченко М.

Виповнилася 95-а річниця від дня народження композитора Віталія Дмитровича Кирейка (1926 – 2016 рр.), постать якого добре відома не тільки на Батьківщині, а й за її межами, стала визначним явищем в історії української музики. Він – митець, новатор жанрів, той, хто вперше в Україні написав Подвійний концерт для скрипки й віолончелі з оркестром, лауреат

премій імені І. Нечуя-Левицького та імені М. Лисенка, заслужений діяч мистецтв Української РСР, народний артист УРСР.

З дитинства В. Кирейко мав можливість почути хорові твори М. Леонтовича, М. Лисенка та інших композиторів, а також українські народні пісні у виконанні місцевих співців. Фольклорні твори стали важливим чинником формування світогляду та музичного стилю майбутнього композитора. [3] Першим слухачем та виконавцем його творів стала молодша сестра, яка була водночас і шанувальницею й критиком творця. Знайомство Віталія Кирейка з музикою П. Чайковського стало одним із найсильніших вражень його ранніх років. Отримавши ноти балету «Лебедине озеро» для скрипки та фортепіано, він, не гаючи ні дня, сів за вивчення всієї партії скрипки. Поступово його музичний світ багатшав і наповнювався новими всесвітньо відомими постатями. З романсами М. Глінки та П. Чайковського юнак ознайомився завдяки музичній бібліотеці друга сім'ї Кирейків. [2] Музика перетворила його життя на казку й диво, стала для нього повітрям, вона його заряджала, окрилювала, надихала на написання власних творів.

Композитору довелося труднощі соціально-історичних змін 1920 – 1930 років, війну, тяжкі післявоєнні роки відновлення. Він був справжнім патріотом свого краю, виступав за збереження рідної мови, традицій та духовної культури нації.

Суттєвим впливом на формування митця стали концерти Українського народного хору під керівництвом Г. Верьовки, які посилили професійну цікавість до етносу. [3, с. 45] Уже на початку професійної діяльності критики відмітили в творах Віталія Кирейка його професійний «почерк»: опора на фольклор та українську народну пісню. [2]

Творче надбання композитора містить найрізноманітніші теми та майже всі музичні жанри, малі та великі музичні форми. Насиченість та різноманітність творчого доробку надзвичайно багата. Музичні композиції створені на основі української літературної класики: перша в Україні комічна

опера «Вернісаж на ярмарку» за повістю Григорія Квітки-Основ'яненка «Салдацький патрет», одноактний балет «Відьма» за поемою Тараса Шевченка, драматичний балет у двох актах «Оргія» за драмою Лесі Українки та багато інших. [2]

Найбільш значущою подією в творчому житті В. Кирейка стала його перша опера «Лісова Пісня» за драмою-феєрією Лесі Українки, яка стала новаторським твором в історії української музики. [4] Завдяки їй ім'я Віталія Кирейка стало не тільки популярним в Україні, а й відомим за її межами. Опера поєднувала в собі багату народну творчість та українське класичне мистецтво.

Не менш вагомою в творчості композитора була опера-драма «У неділю рано зілля копала» за трагічною повістю Ольги Кобилянської, що написана на основі народної пісні «Ой, не ходи, Грицю». [4] Композиція просякнута важкими моментами гуцульського життя початку ХХ століття, людськими почуттями, емоціями та стражданнями.

Опера-феєрія «Марко в пеклі» навінула В. Кирейка до гротеску та сатири. Для неї характерні свіжість гармонійно-оркестрового колориту, оригінальна хорова експресія, гострі портретні замальовки, майстерне зображення сатиричного у сюжеті п'єси Івана Кочерги. Незважаючи на новаторство даного жанру, вона ніколи не була представлена на українській театральній сцені. [4]

Захоплення композитора театральним мистецтвом стало поштовхом до написання музики балету «Тіні забутих предків» за соціально-побутовою повістю Михайла Коцюбинського. [4] Використовуючи гуцульський фольклор в інтерпретації образів з першоджерел, він відтворює складні життєві переживання персонажів. Особливою ознакою балету стало виразне симфонічне зростання головних музичних образів. Обрані композитором сюжети для музично-сценічних композицій, поєднуються спільною думкою протиборства головного героя за справедливість, свободу і благородне життя.

Творчість митця була відзначена великою кількістю премій та нагород, їй присвячені музикознавчі та публіцистичні праці. У збірці «Творець чарівних мелодій» [3. с. 46] висвітлені особливості неповторного почерку композитора як неокласика з нотками романтики та українського фольклору. Як зазначила музикознавець Марія Загайкевич, Віталій Кирейко «зумів збагатити надбання національної композиторської школи, покликаної ввійти в європейську культуру зі своїм власним, самобутнім і неповторним голосом». [1]

-
1. Загайкевич М. Митець і доба. *Культура і життя*. 1997. 5 лютого.
 2. Шевченко О. Кирейко Віталій Дмитрович. *Дніпро Культура*. // https://www.dnipro.lib.dp.ua/Vitaliy_Dmytrovych_Kyreyko
 3. Шестеренко І. Вічно жива музика Віталія Кирейка. *Музика*. 2017. № 1. С. 44 - 47.
 4. Шестеренко І. Світлій пам'яті Віталія Кирейка. *Музика*. 2016. 25 грудня// <http://mus.art.co.ua/svitlij-pam-yati-vitaliya-kyrejka/>

КРАЄЗНАВЧА ПІДГОТОВКА ЗДОБУВАЧІВ ВИЩОЇ ОСВІТИ ЯК ЕЛЕМЕНТ БАТЬКІВЩИНОЗНАВСТВА

Бобир А.

Формування національної свідомості сучасної молоді, прищеплення любові, гордості до української культури, спадщини українського народу, нації, Батьківщини, є невід'ємною складовою розвитку української державності. Формування народознавчої компетентності студентів неможливе без ознайомлення з народознавчими традиціями, звичаями, обрядами українського народу. Важливим аспектом підготовки здобувачів вищої освіти є формування народознавчої компетентності в процесі організації краєзнавчої роботи у закладах вищої освіти в загальному аспекті Батьківщинознавства.

Батьківщинознавство, за В. Букачем, сприяє «формуванню особистості фахівця, спроможного працювати на користь своєї батьківщини, що є головним завданням як закладів різного рівня, так і всього суспільства....» [4, с. 23].

Краєзнавство, за В. Букачем, дозволяє «здобувачеві вищої освіти визначити своє місце у вітчизняній культурі, є основою пізнання рідного краю, української, національної культури» [3, с. 53]. Краєзнавчий компонент у фаховій підготовці здобувачів вищої освіти на сучасному етапі дозволяє «розширити. поглибити знання, уявлення про історію та сучасний стан української культури» [3, с. 55].

Майбутній педагог, за словами В. Букача, має оволодіти низкою загальних та фахових компетентностей, які є важливими у майбутній професійній діяльності. З поміж них учений виокремлює: «знайомити дітей із зразками місцевого фольклору, творами місцевих письменників; виховувати у школярів повагу до родини, рідної мови. рідного краю» [4 , с. 23].

На думку В. Букача, однією з педагогічних умов краєзнавчої роботи у закладах вищої освіти є уведення краєзнавчого компонента в освітній процес підготовки здобувачів вищої освіти. Доцільним, на думку вченого, «є уведення до навчальних планів підготовки майбутніх педагогів, вихователів ЗДО, вчителів початкових класів....», корейської, англійської, китайської мови, спецкурсів «З історії міжетнічних відносин в Україні», «культурні традиції краю», що сприятиме формуванню їхньої народознавчої компетентності [4 ,с. 22.].

У формуванні народознавчої компетентності здобувачів вищої освіти, за А. Струк, важливим є «ознайомлення студентів з українською культурою, символікою, літературою, оберегами, звичаями» [6, с.202]. Педагогічними умовами народознавчої роботи зі студентами А. Струк вважає «орієнтацію студентів на народознавчу спрямованість у навчально-виховній роботі з учнями» [6, с. 202].

Аналізуючи досвід краєзнавчої роботи в ДЗ «Південноукраїнський національний педагогічний університет імені К. Д. Ушинського, відзначимо викладання на факультеті початкової освіти спецкурсу «Виховні традиції Півдня України», функціонування кабінету народознавства, музей українського народознавства, в межах якого студенти мають можливість підвищити рівень народознавчої компетентності, ознайомлюючись з кращими зразками української народної культури.

Зосередимо свою увагу на одному елементі української народної культури – як українська народна вишивка, вишиванка, що є одним із аутентичних засобів національного виховання майбутніх педагогів. Здавна українська вишиванка, вишиті вироби (рушники весільні, родильні, поховальні тощо) вважались оберегом. Знання про орнаментальне наповнення та кольорову гаму української вишивки передавались з покоління в покоління.

Вишиванка, за А. Богуш – це поширений вид декоративно-прикладного мистецтва, у якому візерунки та зображення виконуються ручним способом на різних тканинах, шкірі та інших матеріалах лляними, шовковими, вовняними нитками, бісером, перлами, коштовним камінням. На думку вченої, саме в українській вишивці міститься «генетично-етнічний код українського народу, його історичні корені, які передаються дитині з молоком матері, родинними народними звичаями й обрядовістю, піснями, віршами.....» [1, с. 18].

Традиційними в українській вишиванці є рослині (листя дуба, калина, барвінок, мак, троянди тощо) тваринні (птахи, тварини) та геометричні візерунки.

Сьогодні вкрай актуальним, на нашу думку, є ознайомлення підростаючого покоління з українською вишивкою, вишиванкою та її регіональними, зональними, обласними особливостями, значенням орнаментальної та кольорової символіки кожного виду вишиваного виробу (рушник, вишиванка тощо).

В умовах пандемії COVID - 19 актуальною, на думку Ю. Руденко, є організація народознавчої роботи, з використанням таких інноваційних технологій, як: «проектування, мнемотехніка, інтерактивний музей народознавства» тощо [5, с. 95].

Використання інноваційних і інтерактивних технологій у народознавчій роботі, сприяє, на думку Ю. Руденко, по перше, «позитивній мотивації до ознайомлення з українською вишивкою» [5, с. 95]. Позитивна мотивація, акумулює у дітей дошкільного віку, школярів, здобувачів вищої освіти бажання пізнавати українську культуру, а саме поглиблювати свої знання про українську вишивку, як генетичний код Української нації.

По друге, створює педагогічні умови для створення методичного супроводу народознавчої роботи» у всіх ланках освіти: заклади дошкільної освіти, школи, професійно-технічні училища, педагогічні, музичні фахові коледжі, заклади вищої освіти.

По третє, залучення інтерактивних та інноваційних технологій в народознавчій роботі сприяє можливості до ознайомлення з особливостями української вишивки як в умовах офлайн, так і в умовах онлайн навчання, що безперечно підвищує ефективність зазначеного процесу.

Актуальним, на нашу думку, було б створення віртуального народознавчого музею, який передбачав ознайомлення широкого кола користувачів з українською національною вишивкою, її зразками (рушники, вишиванки, плаhti, спідниці тощо).

Підсумовуючи актуальність проблеми ознайомлення дітей дошкільного віку, учнів загальноосвітніх шкіл, здобувачів середньої професійної та вищої освіти хочемо наголосити на тому, що вже є в Україні. По перше, в Одесі функціонує Обласний центр української культури, відвідавши який, студенти мають можливість ознайомитись з кращими зразками української народної творчості, передивитись віртуальні експозиції українських національних звичаїв, традицій та обрядів, які представляють всі регіони України. Фахівцями центру кожного місяця проводиться щомісяця

проводиться тематичні святкові майстер-класи присвячені українській народній вишивці, розкриттю її ролі в житті українського народу, українським народним звичаям та обрядам українського народу.

Хотілось б зупинитись, на такому методі популяризації української вишивки як «День вишиванки». Його було засновано 15 років тому в Чернівецькому університеті імені М. Ю. Федьковича, за ініціативи студентства. Засновницею свята вишиванки в Україні вважається Леся Воронюк. Зі студентської акції ініціатива масштабувалась у велику міжнародну платформу презентації української культури та відновлення культурної спадщини в Україні. За роки свого існування свято набуло всеукраїнського масштабу, його святкують в різних містах, селах, куточках України. Зазначимо, що діяльність засновників свята трансформовано у створення громадської організації «Всесвітній день вишиванки», в межах якої реалізовано низку культурно-просвітницькі проекти в Україні та за кордоном: «Народжені у вишиванках», «Українські амазонки» тощо.

Критичною необхідністю сьогодення, за словами Лесі Воронюк, є створення національних культурних проектів в регіонах України. Наразі одним із найбільших на наймасштабніших проектів – є створення в Чернівцях Музею української вишиванки (інтерактивного музею реліквій та технологій). Метою музею є презентація української вишитої сорочки та українського строю загалом у площині світової культурної спадщини українського національного духовного символу ідентичності, самобутності, унікальності. Унікальність музею передбачатиме: презентацію найкращих зразків вишитих сорочок з усіх регіонів України; використання сучасних технологій (інтерактивність, інклюзивність тощо); грантову підтримку молодих майстрів і науковців, які працюють в галузі етнографії, тощо.

Зазначимо, що 3 грудня 2021 року в Чернівцях було проведено прес-конференцію з приводу планування відкриття до 2023 року Музею української вишиванки.

1. Богуш А. М., Лисенко Н. В. Українське народознавство в дошкільному закладі: Навчальний посібник. Київ: «Вища школа», 2002. 407 с.
2. Богуш А.М. Вишиванка у житті української дитини. *Україно моя вишивана: етнокультурний та освітньо-виховний потенціал української вишиванки*: збірник тез II Міжнародної онлайн-конференції, 20 травня 2021 р. Київ: Педагогічна думка, 2021. С. 17- 21.
3. Букач В.М. Використання краєзнавчого компонента у викладанні курсу «Історія української культури». *Науковий вісник Південноукраїнського національного педагогічного університету імені К. Д. Ушинського*. 2020. № 1 (130). с. 51 - 56.
4. Букач В.М. Батьківщинознавство як елемент освіти. *Науковий вісник Південноукраїнського національного педагогічного університету імені К. Д. Ушинського*. 2017. № 2 (115). с. 21- 25.
5. Руденко Ю.А. Використання інноваційних технологій при ознайомленні дітей дошкільного віку з українською вишивкою. *Україно моя вишивана: етнокультурний та освітньо-виховний потенціал української вишиванки*: збірник тез II Міжнародної онлайн-конференції, 20 травня 2021 р. Київ: Педагогічна думка, 2021. С. 94 - 95,
6. Струк А.В. Педагогічні умови формування лексико-народознавчої компетентності майбутнього вчителя початкової школи. *Науковий часопис Національного педагогічного університету імені М. П. Драгоманова*. Серія 5: Педагогічні науки: реалії та перспективи. 2019. Вип. 68. С. 201 - 204.

ПРЕЗЕНТАЦІЯ У ШКІЛЬНОМУ ОСВІТНЬОМУ ПРОЦЕСІ

Данилишина К. С.

Презентація – слово, яке в українській мові має два значення: дія; акція (загальноживане значення) – показ нового товару, пред'явлення широкому загалу нової інформації (представлення нової книжки, колекції мод, кінофільму) як рекламна, популяризуюча акція; документ, створений за допомогою комп'ютерної програми PowerPoint. Синонімами терміну «презентація» в цьому розумінні є поняття «комп'ютерна презентація» та «мультимедійна презентація».

Програма PowerPoint, що входить до пакету Microsoft Office, дозволяє створювати презентації з ефектами анімації окремих об'єктів (тексту, фотографій, малюнків), з звуковим супроводом, демонстрацією відеофрагментів та використанням гіперпосилань для зміни визначеної послідовності демонстрації слайдів. Програма включає можливості малювання простих об'єктів і внесення зміни до малюнків і фотографій, відображення графіків і діаграм, на базі розробленої презентації забезпечується можливість її друкування в різних формах. Передбачена можливість збереження презентації у різних форматах дозволяє використовувати її не лише на комп'ютерах, на яких встановлене програмне забезпечення Microsoft Office, а й переглядати за допомогою будь-якого браузера.

Виділяють такі групи презентацій: а) офіційна презентація – різного роду звіти, доповіді тощо перед серйозною аудиторією; б) фіційно-емоційна презентація, яка використовується для двох цілей: передати слухачам деяку офіційну інформацію та надихнути їх, переконати в чомусь; в) «плакати»: презентація складається тільки з ілюстративного матеріалу; г) «подвійна дія» – на слайдах презентації крім зображень використовується текстова інформація; д) інтерактивний семінар, який створюється для проведення семінару в режимі діалогу з аудиторією; е) електронний роздатковий матеріал; є) «інформаційний ролик. [1]

Презентації можна класифікувати і за такими ознаками:

1. За кількістю медіа засобів: мультимедіа (звуки, зображення, відео фрагменти); текстова (з мінімальним ілюструванням); комбінована.
2. За призначенням: комерційні (здебільшого рекламного характеру); інформаційні; навчальні тощо. [2]

Розглянемо навчальні презентації, враховуючи їх особливу роль в освітньому процесі. Серед навчальних презентацій в залежності від цілей її застосування можна виділити: лекційні (вчительська); звіт про результати

діяльності, проект, дослідження (учнівська робота); тест (для перевірки знань).

За способом подання слайдів можна розрізняти презентації:

1. Для супроводу лекції, виступу – з записом голосу вчителя чи усним супроводом.
2. Слайд-шоу – без супроводу вчителя, або із записаним голосом доповідача.
3. Комбінована – з усним супроводом, із записаним голосом, частиною якої може бути слайд-шоу. [1]

Крім того, навчальні презентації можна класифікувати за дидактичними ознаками: учительські та учнівські. При цьому учительські презентації призначені для: супроводу лекції (текст, ілюстрації, інтерактивні засоби спілкування з аудиторією); ілюстрування лекції, доповіді (тільки малюнки, графіка, відео); узагальнення, представлення результатів діяльності учнів, наприклад, для доповіді на педраді, методичній раді тощо; постановки проблеми, створення пізнавальної мотивації учнів, колег тощо; перевірки або самооцінювання знань чи вмінь, тобто тестові; виконання вже зазначених функцій, тобто комбіновані.

Учительська презентація за призначенням може бути:

- а) проблемною – вступ до теми;
- б) інформативною: інструкції, приклади для учнів, форми оцінювання, консультування. Вона використовується учнями самостійно впродовж вивчення теми, доступна їм в будь-який час навчального процесу;
- в) діагностичною, контролюючою: використовується для перевірки знань учнів, самооцінювання наприкінці вивчення теми, розділу, уроку. Використовується учнями індивідуально і самостійно після вивчення розділу, теми та доступна їм в присутності вчителя чи у вільному доступі. [4]

Учнівські мультимедійні презентації доцільно використовувати як для представлення результатів власних проведених досліджень, проектів,

самостійної роботи, так і для виконання випереджуючих завдань, як засіб ознайомлення з новою інформацією.

За кількістю учнів, які планують, проєктують, розробляють, демонструють презентації можна розглядати презентації:

- а) індивідуальні – розробляються і створюються одним учнем;
- б) групові – розробляються і створюються малою групою учнів;
- в) класні – можуть бути підготовлені всім класом індивідуально чи малими групами, що створюють окремі слайди. [3]

Крім дидактичних переваг, комп'ютерні презентації мають ряд переваг, пов'язаних з тиражуванням та розповсюдженням. Створені на інших (наприклад, магнітних чи паперових) носіях та пристроях моделі, схеми, діаграми, слайди, відеокліпи, звукові фрагменти можуть компактно зберігатися в цифровому вигляді за допомогою презентацій. Вони не псується, не займають багато місця, ними вільно можна керувати в процесі демонстрації та, при необхідності, можна легко модифікувати.

Разом з суттєвими дидактичними перевагами використання в процесі навчання мультимедійні презентації мають певні обмеження їх застосування. Перш за все, для їх повноцінного використання у навчальному процесі вчителям різних предметів потрібен постійний доступ до комп'ютерів при їх підготовці та застосуванні. Для демонстрації великій групі учнів, класу потрібно мати мультимедійні проєктори.

-
1. Бершадский М. Е., Гузеев В. В. Дидактические и психологические основания образовательной технологии. М.: Центр «Педагогический поиск», 2003. 256 с.
 2. Гершунский Б. С. Компьютеризация в сфере образования: Проблемы и перспективы. М.: Педагогика, 1987. 264 с.
 3. Гуревич Р. С., Кадемія М. Ю. Інформаційно-телекомунікаційні технології в навчальному процесі та наукових дослідженнях: навчальний посібник. К.: Освіта України, 2006. 366 с.
 4. Дорошенко Ю. О., Левшин М. М., Мельник Ю. С., Савченко В. Ю. Дидактичні функції мультимедійних технологій навчання у початковій школі. *Труди другої Всеукраїнської конференції молодих науковців «Інформаційні технології в науці та освіті»*. Черкаси: ЧДУ ім. Б. Хмельницького, 2000. С. 90 - 91.

АКТИВНІ МЕТОДИ НАВЧАННЯ В ОСВІТНЬОМУ ПРОЦЕСІ

Бондаренко Н. С.

Активне навчання визначається як таке, що залучає учнів до участі у виробленні пізнавальної інформації та пробуджує особисту відповідальність за те, що вони роблять.

Методи активного навчання втілюються за допомогою низки прийомів роботи вчителя – ігрових вправ, практичних завдань, рольових та ділових ігор, мозкових штурмів, обговорення проблем в командах та парах тощо.

Методи навчання завжди є засобом реалізації певних цілей навчання. Але результат діяльності вчителів і учнів не завжди такий, яким він уявляється у суб'єктивній формі мети. У цій взаємодії мети, засобу і результату найважливішим є аналіз пізнавальної діяльності учнів, а також керівництво нею з боку вчителя. При цьому важливо розрізняти зовнішню і внутрішню сторони методів навчання – ці різні способи їх прояву у навчальній діяльності вчителя і учнів, які можна безпосередньо спостерігати: словесна форма пред'явлення навчальної інформації та усна форма відтворення знань учнями або форма з використаннями наочності, практичні роботи як форма обміну інформацією; педагогічний такт, постановка голосу, манери вчителя, а також міра і способи допомоги учням, кількість завдання тощо.

Внутрішня, або змістовна сторона методів навчання характеризується цілеспрямованістю викладення і навчання, видом і ступенем пізнавальної активності і самостійності учнів, ставленням вчителя та учнів до предмета тощо [3, с. 356].

Кожен вчитель повинен пам'ятати, що методи не є незмінними. Їх внутрішня суть визначається змінами в змісті основ науки, техніки і мистецтв, які вивчаються у школі. Гегель вважав, що метод є не зовнішня форма, а душа і поняття змісту [1, с. 122]. Метод – це усвідомлення форми внутрішнього руху змісту. Отже, методи навчання змінюються разом зі зміною і розвитком цілей і змісту навчання, освіти і виховання. Методи навчання – історична категорія [3, с. 357].

З історії вітчизняної педагогічної теорії і шкільної практики ми знаємо, що в 1920 – 1930-х роках вимога розвитку активності та самостійності зумовила перебудову методики навчання. Панування книжково-словесних методів, засвоєння знань у дореволюційній школі, як визначили радянські педагоги, гальмувало розвиток інтелекту учнів. Цим «старим» методам навчання протиставлялися «активні методи». Вони проголошувалися провідними в «Головних принципах єдиної трудової школи». Звісно, з позицій сьогодення можна сказати, що критика словесних методів в ті роки була не вірною, це проявлялося у різному протиставленні «активних» і пасивних методів, або ігноруванні словесних методів. Але необхідно бачити і інше – прагнення забезпечити за допомогою активної методики творче навчання у школі.

Більш перспективним у цьому плані вважався «дослідницький метод», або метод проєктів [2, с. 54], який, як стверджували освітяни, озброює учнів уміньми і навчаннями здобувати знання самостійно. Відомий педагог П. П. Блонський, наприклад, за допомогою цього методу пропонував вивчати історію. Він радив використовувати на уроках історичні книжки, збірники джерел, історичні хрестоматії, безпосереднє спостереження у сучасному житті, складання таблиць, діаграм. Все це повинно було навчити дітей «мислити історично», озброїти їх «логікою наукового дослідження» [4, с. 6]. Шкільна практика тих років дала чимало прикладів різних форм використання дослідницького методу: це і практичні заняття з елементами дослідницької роботи, і самостійна дослідницька робота з літературними творами, і вивчення соціального оточення. Щоб «пробудити» в учнів прагнення до творчості, радість пізнання вчителі літератури вводили дітей у творчу лабораторію письменників, спонукали учнів переживати ті почуття, ті думки, які характеризують процес художнього пізнання дійсності. Крім того, учні на уроках, на заняттях літературних гуртків самостійно аналізували творчість своїх товаришів – оповідання, казки, вірші які склали самостійно.

Можно зазначити, що незалежно від епохи, ідеологічної спрямованості та матеріального оснащення системи освіти, предмету вивчення використання методів активного навчання є вкрай важливим тому, що вони мають великий вплив на учіння, засвоєння навчальної інформації та вироблення особистісних якостей.

-
1. Алексюк А. М. Загальні методи навчання в школі. 2-е вид., перероб. і доп. Київ: Радянська школа, 1981, 206 с.
 2. Бондарчук Л. І., Федорчук Е. І. Методи активного навчання в курсі «Основи педагогічної майстерності». *Вища і середня педагогічна освіта*. Київ, 1993. № 16. С 51 - 56.
 3. Ващенко Г. Г. Загальні методи навчання: підручник для педагогів. Київ: Українська видавнича спілка, 1997. 441 с.
 4. Жукова Р. Ф. Кузнецов Ю. В. Активные методы обучения в концепции перестройки учебного процесса. *Активные методы обучения в системе подготовки специалистов и руководителей: Сборник научных трудов*. Ленинград, 1989. С. 5 - 13.

ФІЛОСОФСЬКІ ТА СОЦІОКУЛЬТУРНІ ОСНОВИ ПРОЦЕСУ СОЦІАЛЬНОЇ ІНТЕГРАЦІЇ ДІТЕЙ З ОБМЕЖЕНИМИ МОЖЛИВОСТЯМИ

Романова В.

Лев Виготський – талановитий вчений і психолог, відзначав, що завданнями виховання дитини з порушеннями розвитку є його інтеграція в життя і створення компенсації її нестачі будь-яким іншим шляхом. Причому компенсацію науковець розумів не в біологічному, а в соціальному аспекті, оскільки вважав, що в корекційної навчально-виховному процесі доводиться мати справу не стільки з біологічними факторами, наскільки з їх соціальними наслідками.

Філософія відносно спеціальної освіти виступає основою і фундаментом погляду на світ, що під собою має спільні загальні уявлення про сутність

людини і її соціоприродне буття, що визначають і обумовлюють еволюцію педагогічних явищ, а також як методологічна основа, що під собою уявляє застосування способів і принципів у процесах спеціальної освіти.[4, с. 28]

Окремі філософські ідеї щодо навчання аномальних дітей висловлювалися вченими протягом усього існування людства. Зокрема, на думку Л.С. Виготського, об'єктом дефектології є дитина, обтяжена недоліком, а не її дефект. Сам же дефект, окрім ускладнювання розвитку дає поштовх до початку вироблення соціальної компенсації [3, с. 117].

Наразі до основних напрямів побудови нової моделі спеціальної педагогіки відносять теорії гуманізму, фундаменталізму і інтеграцію. Філософським завданням цих напрямів вважається систематизація знань та розрахунок перспективи розвитку і стратегії спеціальної педагогіки. У гуманістичному трактуванні метою спеціальної освіти є намагання зробити життя людини з обмеженими можливостями гідним і повноцінним. Досягнення цього завдання неможливо як без включення цієї людини у соціальні відносини, як і без підтримки становлення її особистості.

В основі гуманістичного підходу лежить ідея цілісності людської життєдіяльності, тому однією з певних реалізацій цього підходу можна вважати доктрину освіти протягом усього життя. В умовах зміни моделі спеціальної педагогіки вектором розвитку її теорії стає фундаменталізація, що виявляється в переосмисленні та уточненні основних положень, зміцненні загальної базисної теорії [2, с. 21-22].

З філософського погляду соціальна інтеграція це процес розвитку суспільства, що супроводжується його диференціацією, тобто збільшенням кількості внутрішніх та зовнішніх зв'язків, система набуває інноваційної мережевої структури та функцій [1, с. 10-15]. Дітям з обмеженими можливостями побудова здорових соціальних зв'язків вдається набагато складніше і довше, а ніж звичайній дитині. Діти всі різні, тому навіть мінімальні відмінності у зовнішності, внутрішньому сприйнятті, або

ставленні та впевненості у собі можуть кардинально змінити хід усього життя.

Для оцінки сучасного стану спеціальної освіти особливе значення має філософсько-соціальний аспект, що дає змогу розглядати явища спеціальної педагогіки в соціокультурній інтерпретації в якості особливого соціального інституту, розвиток якого обумовлено цивілізаційними трансформаціями. Зокрема, становище людини з обмеженими можливостями життєдіяльності у світі соціальних відносин багато в чому визначається характером та рівнем її освіти. В результаті досліджень проблеми відхилень у розвитку багато у чому залежать від екологічно-соціальних катаклізмів, через що набувають глобального значення. Через це спеціальна освіта отримує функцію оздоровлення і забезпечення виживання суспільства [4, с. 40 - 41].

Соціально-культурний аспект надає переважну важливість вихованню дитини з особливими потребами і обмеженими можливостями як корисних членів суспільства.

Новітній етап соціокультурної трансформації в Україні пов'язаний з істотною модифікацією системи цінностей, сприйняття і почуття поваги до усіх і кожного, початок впровадження інклюзії. У сучасних умовах розвитку соціальної інтеграції наявні два підходи до інтеграції дітей з ООП. Перший – пристосування дитини до вимог соціуму, необхідність її особистих активних дій, через що, користуючись лише цим способом неможливо досягти високих результатів. Наразі у всесвітньо-освітньому просторі стає все повною мірою можливим другий підхід до інтеграції дітей з ООП – підготовка самого соціуму до прийняття особливої дитини на спільних прийнятних умовах [3, с.117].

Виходячи з досвіду багатьох країн можна виділити основну методологічну базу інтеграції дітей з ООП:

- 1) рівний доступ до освіти для нормо-типових і атипових дітей;
- 2) гарантія соціальних привілеїв для осіб з обмеженими можливостями на рівні з іншими;

3) облік специфічних умов осіб з обмеженими можливостями та надання їх повною мірою згідно об'єктивного акту оцінки потреб;

4) Формування навичок спілкування взаємодії й підготовка до професійної діяльності [3, с. 119].

Для здійснення інтегрованого виховання і навчання необхідно формувати у дітей з дошкільного віку вміння будувати взаємодії на основі співпраці та взаєморозуміння, готовність прийняти інших людей, їх особливості такими, якими вони є. Основою їх життєвої позиції повинна стати толерантність. Успішне вирішення проблеми виховання толерантності залежить від ефективності інтеграції дитини з обмеженими можливостями в культуру однолітків, під якою розуміється певна система цінностей при засвоєнні досвіду і передбачаються соціальні правила спілкування в різних сферах життя дитини: в сім'ї, школі, на вулиці і т.д., що дозволяє формувати активну життєву позицію в спільноті. [3, с. 118]

Ми вважаємо, що необхідно намагатися різнобічно розвивати дітей з обмеженими можливостями задля їх успішної безболісної інтеграції зі світом звичайних дітей, та поєднувати це з толерантністю і обізнаністю світової спільноти. Чудовим прикладом є Параолімпійські ігри і взагалі можливість осіб з обмеженими можливостями займатись спортом, навіть якщо й зі спеціальними умовами. Це підіймає дух, дає їм можливість проявити себе на рівні з іншими у власних видах спорту.

Лише так, спільними діями ми зможемо полегшити їхнє існування, інтегрувати їх та адаптувати світ до них, як до рівних. Рівний рівному.

-
1. Філософія інтеграції: монографія/ за ред. В. Д. Бонадренка Ф. Г. Ващук. Ужгород: ЗакДУ, 2011. С. 10 - 39
 2. Філософія освіти / В. Андрущенко та ін. Київ: НПУ імені М. П. Драгоманова, 2009, С. 19 - 23, 35 – 38.
 3. Специальная психология/ за ред. Л. М. Шипицыной, Москва: ЮРАЙТ, 2016 С. 117 - 121.
 4. Специальная педагогика/ за ред. Н..М..Назаровой, Москва: Академия, 2010, С. 27 - 42.

КОРЕКЦІЯ ЕМОЦІЙНО-ВОЛЬОВОЇ СФЕРИ НОРМОТИПІЧНИХ ДІТЕЙ ТА ДІТЕЙ ІЗ ЗАТРИМКОЮ ПСИХІЧНОГО РОЗВТКУ

Луценко Н.

Емоції – складні та неоднорідні складові людських відповідей на екзогенні або ендогенні чинники. Тема емоційної сфери ще й досі розвинута не до кінця, натомість питання коригуючого впливу на емоції за допомогою терапії стає дедалі розвинутою, яка в подальшому допомагає людям із серйозними порушеннями, такими як затримка психічного розвитку (ЗПР) або розлад аутистичного спектру (РАС) так і людям, які потребують новітніх, альтернативних методів психологічної та корекційної допомоги.

В утворенні емоцій, нашого настрою та переживань, за те, що ми відчуваємо важливу роль відіграє саме лімбічна система головного мозку, яка розташована в глибині кори великих півкуль [2, с. 50]. Структури, які відносяться до цієї системи розташовані вздовж більш давніх структур, утворюючи дугу. Основа лімбічної системи це перш за все підкоркові ділянки мозку: мигдалеподібні тіла, таламус, гіпоталамус, гіпокамп та зведення мозку. Мигдалики та гіпоталамус також відіграють важливу роль у відтворенні емоцій. Так гіпоталамус контролює не тільки наші емоції, а й ще слідкує за станом нашого внутрішнього середовища, підтримуючи його гомеостаз, слідкує за почуттям голоду та спраги. [2, с. 51] Тож будь-які пошкодження цих двох структур можуть привести до значних пошкоджень емоційного сприйняття та вміння грамотно відтворити свої почуття. Пошкодження мигдаликів призведе до проблем диференціації емоції, відсутності емпатії та понять про страх або стурбованість. Навіть незначне пошкодження роботи гіпоталамуса призводить до серйозних емоційних проблем – роздратованість, стурбованість, перепади настрою, втомлюваність, почуття апатії та проблеми зі сном, встановлення належного циклу сну та бадьорості. [8]

Згідно фізіолога П. К. Анохіна, емоції виникають при обробці отриманих результатів нашої діяльності. Після отриманого результату

діяльності відбувається порівняння отриманих результатів з очікуваними, тобто з тими, що організм передбачає отримати в результаті своєї діяльності. Якщо оцінка результату має негативну оцінку, то це змушує повторювати цю дію знову й знову для пошуку оптимального вирішення проблеми, щоб в результаті досягти очікуваного. [1, с. 80] Теорія фізіолога обумовлена еволюційно, тому що досягнення очікуваного та робота над помилками важливі для нашого виживання.

Вважаємо, що слід звернути увагу на корекційні можливості наших емоцій. Нині можна зустріти безліч методик по опануванню емоцій, які мають терапевтичні та корекційні мотиви. З гуманістичної точки зору, арт-терапії надають пацієнту можливість самовиражатися, адже саме в арт-терапіях людина не стримує себе та має змогу проявити себе, свої почуття, дає обізнаність щодо навколишнього середовища й вчить розпізнавати свої емоції, розуміючи їх безперечно важливість.

Арт-терапія – чудовий помічник у сфері емоційної корекції. Дитина має змогу ознайомитися з різними видами мистецтва: з музикою, живописом та літературою. Мистецтво допомагає дітям розвиватися і жити. [6, с. 31] Художня діяльність безпосередньо сприяє розвитку уяви, без якої неможливо зрозуміти іншу людину і відчувати до неї симпатію.

До новітніх методик арт-терапії можна віднести музикотерапію або ізотерапію. [7] Перший вид має на меті психокорегуючий вплив за допомогою музики. Прослуховування музики допомагає людині заспокоїтися й зосередитися, допомагає знайти досі нові для людини засоби емоційного вираження. Цей вид аналізу найбільше підходить для дітей із легкою ступеню розумової відсталості, тому що ці діти відстають від своїх однолітків не тільки в інтелектуальному рівні, а й у диференціації своїх емоцій та відчуттів у даний момент. Ізотерапія схожа за своїм напрямком до музикотерапії, але використовує навички малювання та вираження емоцій через кольори та малюнки. Застосування ізотерапії в медицині обумовлено

завданнями лікування та реабілітації, а в психології – це переважно завдання корекції та профілактики.

Серед видів арт-терапії, заснованих на лікувально-оздоровчому впливові читання, можна виділити лібропсихотерапію. [7] В основі цього виду арт-терапії лежить використання спеціально підбраного літературного матеріалу для читання як терапевтичний інструмент з метою вирішення особистісних проблем через ідентифікацію з образом художнього твору за допомогою спрямовуючого читання.

Фізичне навантаження теж можливо розглядати як один із видів терапії, який є доступним для багатьох із нас та допомагає знизити рівень стресу. [7] Спорт розвиває в нас найкращі риси, підвищує рівень нашої працездатності та загальне самопочуття, вчить нас контролювати та позбавлятися негативних емоцій та розвивати в собі почуття власної значущості й любові до себе і свого тіла.

Для пом'якшення емоційного дискомфорту, формування прийомів релаксації, розвитку навичок саморегуляції та самоконтролю поведінки застосовуються психорегулюючі тренування, які сприяють підвищенню стійкості дітей до екстремальних ситуацій, поліпшення концентрації уваги, зменшення емоційної напруги. [4]

У дітей із ЗПР незрілість емоційно-вольової сфери є одним із факторів, що гальмує розвиток пізнавальної діяльності через відсутність мотивації та низький рівень контролю. [5, с. 2] Діти з ЗПР мають труднощі з позитивною адаптацією, що заважає їх емоційному комфорту та балансу нервових процесів: гальмування та збудження. Емоційний дискомфорт знижує пізнавальну активність і сприяє стереотипній поведінці. Зміни емоційного стану, а також зміни пізнавальної діяльності демонструють єдність емоцій та інтелекту. [5]

При плануванні ігрової психокорекції необхідно орієнтуватися до рівня ігрової діяльності дітей. Як показують дослідження, у дітей з емоційними порушеннями спостерігається недорозвинення ігрової діяльності, що

обумовлено не лише зниженням рівня інтелекту та емоційно-вольовими проблемами, а також низьким соціальним досвідом дитини, у деяких випадках – наявністю мовних чи рухових дефектів. [3, с. 15]

Гра є одним із найважливіших способів корекції емоційної та вольової сфери дітей із ЗПР. Це засіб, який може прибрати неприємні або заборонені переживання дитини. [5, с. 3] У процесі гри у дітей відповідного віку формується звичка до концентрації, самостійного мислення, вмотивованих дій, уваги та допитливості. [6, с. 30] Під час гри вони вчаться, запам'ятовують нове, звертають увагу на незвичайні ситуації, поповнюють свій запас ідей, понять, розвивають уяву.

Таким чином, гра, заснована на правилах, яка передбачає вихід за межі міжособистісних ролей в особисті стосунки, сприяючи розвитку колективістських тенденцій у дітей, є основоположною для розвитку людських емоцій. Це особливо важливо, оскільки відношення до правил, які виникають у грі, починають переноситися на них пізніше в реальному житті. Організуючи детальні правила гри та залучаючи дітей, займаючись такими іграми та залучаючи батьків, вихователі можуть допомогти усунути труднощі в емоційному розвитку дітей.

Звичайно, ряд питань, пов'язаних з корекцією емоційно-вольової сфери дітей з ЗПР, дуже широкий. Основне завдання корекційної роботи – навчити дітей правильно виражати свої почуття в процесі взаємодії з навколишнім світом, адекватно реагувати на різноманітні ситуації та явища навколишнього середовища. При цьому слід враховувати той факт, що дітям необхідний емоційний динамізм та його різноманітність, адже рано чи пізно потік позитивних емоцій може призвести до нудьги. Насильницькі емоційні реакції часто є результатом довготривалих пригнічених емоцій.

Підсумовуючи усе вищесказане, можна зробити висновок, що емоції є результатом еволюції людини та її навчанні над помилками задля отримання бажаного результату. Вони нерозривно пов'язані з активністю та мотивацією людини. Емоції вказують на різноманіття людських почуттів та на змогу по-

різному оцінювати та реагувати на ситуацію, що знаходить своє підтвердження в теоріях багатьох вчених та психологів. Наразі існує потреба у корекційній роботі з дітьми будь-якого фізичного або психологічного стану задля покращення загальних емоційних, соціальних, інтелектуальних навичок, які уможливають майбутній розвиток дитини.

1. Анохин П. К. Биология и нейрофизиология условного рефлекса. М.: Медицина, 1968. 546 с.
2. Белова Е. Автостопом по мозгу. Когда вся вселенная у тебя в голове. Киев: Форс Украина, 2021. 352 с.
3. Блинова Л. Н. Диагностика и коррекция в образовании детей с задержкой психического развития: учебное пособие. Москва: НЦ ЭНАС, 2005. 136 с.
4. Бреслав Г. М. Психология эмоций: учебное пособие. Изд. 3-е. Москва: Академия, 2007. 541 с.
5. Заширинская О. В. Психология детей с задержкой психического развития: хрестоматия. Изд. 2-е. С.-Петербург: Речь, 2007. 168 с.
6. Изотова В. Н., Никифорова Е. В. Эмоциональная сфера ребенка: Теория и практика: Учебное пособие. Москва: Академия, 2004. 288 с.
7. Хухлаева О.В. Практические материалы для работы с детьми 3 - 9 лет. Психологические игры, упражнения, сказки. – Москва: Генезис, 2003. 176 с.
8. Adolphs R., Anderson D.J. The neuroscience of emotion: A new synthesis. Princeton, NJ: Princeton University Press, 2018. 376 p.

НЕТРАДИЦІЙНІ ТЕХНІКИ ПІД ЧАС ВИКЛАДАННЯ ОБРАЗОТВОРЧОГО МИСТЕЦТВА В ШКОЛІ

Нестеренко О. П.

Людина і мистецтво – два поняття, що не існують один без одного. Якою би людина не була сильною, цілеспрямованою, вона завжди буде прагнути до досконалості та краси. Їй завжди буде потрібно щось, що буде наповнювати життя красою, мудрістю, енергією. Звичайно, все це може дати

мистецтво, яке відіграє дуже важливу роль у житті людини. Людина, натхненна красою природи, звуками чудової мелодії чи картинами великих майстрів, здатна на справді великі справи.

Особливо велику роль у розвитку особистості відіграє образотворче мистецтво, адже всі ми знаємо, що маленьке дитя, ще не вміючи ходити та говорити, намагається намалювати чи то на папері, чи то на столі одному йому відомі малюнки. Кожна дитина пізнаючи світ, намагається відобразити його у своїй діяльності: у грі, малюванні, ліпленні тощо. Прекрасні можливості в цьому плані представляє образотворча творча діяльність. Чим різноманітнішими будуть умови, що сприяють формуванню творчого середовища, тим яскравіше виявлятимуться художні здібності дитини.

Малювання – це процес особистої творчості, у якому проявляється індивідуальність кожної дитини. Ця діяльність дуже впливає на розвиток дітей, як у фізичному плані, так і у формуванні особистісних якостей. Маленьким дітям малювання допомагає у розвитку тактильних відчуттів, дрібної моторики рук, колірсприйняття, впливає на розвиток нервової системи та головного мозку. У дітей вдосконалюється спостережливість, чуттєво – рухова координація, діти знайомляться з новими матеріалами (фарби, крейда, олівець, папір) та способами їх використання, у ході заняття у дітей виховуються морально – вольові якості: вміння та потреба доводити розпочате до кінця, зосереджено та цілеспрямовано займатися, допомагати один одному, долати труднощі.

Комарова Т. С. писала, що образотворча діяльність має велике значення для всебічного розвитку дітей дошкільного віку та підготовки їх до школи. Особливе значення має малювання як вид графічної діяльності та основа образотворчого мистецтва, архітектури, дизайну [2].

У старших дітей формується художнє сприйняття світу, естетичний світогляд і почуття гармонії.

Не всі діти люблять малювати, і найчастіше проблема ховається у невпевненості у своїх здібностях. Багато малюків намагаються малювати і

при перших невдачах просто відмовляються від цього захоплюючого заняття. Але що ж зробити, щоб дитина повірила в себе та у свої вміння? Один із дієвих способів – експерименти та нетрадиційні техніки малювання для дітей. Діти дуже вразливі і важко переносять невдачі, вони можуть відмовитися від улюбленого заняття, якщо їх не задовольняє результат чи в когось виходить краще. Дитина може не помічати свої успіхи, причому чудово бачити як добре вийшло в друга або однокласника. І тут виною не образа чи банальна заздрість, проблема у заниженій самооцінці та невпевненості у собі.

Нетрадиційні техніки малювання – один із дієвих способів боротьби з такою проблемою, який допомагає підвищити самооцінку та повернути малюкові віру у власні сили та таланти. Завдання педагога – навчити дітей маніпулювати з різноманітними за якістю, властивостями матеріалами, використовувати нетрадиційні способи зображення [1].

Використання нетрадиційних розвивальних технік на уроках образотворчого мистецтва має велике значення для художньо-естетичного розвитку, формує стійкий інтерес до образотворчої діяльності, розвитку практичної вправності. Розвивати творчі здібності можна по-різному. Талановиті учні самостійно тренують свої задатки, але для більшості школярів важливою є роль учителя. Процес управління творчого пошуку учнів повинен складатися від простого до складного: створення ситуації, що сприяє творчій активності дитини, розвиток її уяви, асоціативного мислення, прагнення вдосконалюватися, вирішувати дедалі складніші творчі завдання.

Нетрадиційні техніки малювання забезпечують позитивну мотивацію здобуття знань, активне функціонування інтелектуальних і вольових сфер, сприяють розвитку креативного мислення. Креативність – це активність, що втілюється в продуктах творчості завдяки їй людина виражає себе, свій внутрішній світ, змінюючи його. Вона творить не тільки зовнішній світ, але й свій власний (внутрішній). Дітей дуже легко захопити творчим процесом створення незвичайних шедеврів, щоразу унікальних та неповторних.

Особистість дитини естетично збагачується, вона починає бачити прекрасне у навколишньому світі, помічати деталі, творчо мислити, бачити. Зображувальна діяльність є улюбленим видом діяльності дитини. Малювання – найперший і доступний спосіб вираження на папері своїх думок і переживань. Саме в малюванні з'являється можливість зрозуміти характер, творчі можливості дитини. Саме творчість допомагає дитині звільнитись від шаблонних дій, розмірковувати, самостійно приймати рішення. Щоб виховати творчу особистість, самому вчителю треба бути творчою людиною, професіоналом у своїй справі.

Застосування нетрадиційних технік допоможе:

- 1) налагодити ефективну комунікативну взаємодію з дітьми під час спільної художньо-творчої діяльності;
- 2) більш глибоко пізнати внутрішній світ кожної дитини, відчуті її неповторність, особистісну своєрідність, визначити потреби та інтереси;
- 3) діагностувати емоційний та психічний стан дитини;
- 4) сприяти успішній соціалізації особистості.

У кожному з нас є творчий початок, але дітям просто життєво необхідно його розвивати, реалізовувати свій потенціал. Нетрадиційні методи малювання не тільки допоможуть дитині в самореалізації, а й дадуть вихід її емоціям, допоможуть вирішити проблеми, що накопичилися без конфліктів. Допомагайте дітям розкривати себе!

-
1. Давыдова, Г. Н. 22 занятия по рисованию для дошкольников. Нетрадиционные техники. М.: СКРИПТОРИЙ, 2003, 2016. 112 с.
 2. Комарова, Т. С. Развитие художественных способностей дошкольников. Монография. М.: МОЗАИКА. СИНТЕЗ, 2014. 144 с.
 3. Ласій М. В. Використання нетрадиційних технік на уроках образотворчого мистецтва / Всеосвіта. URL: <https://vseosvita.ua/library/vikoristanna-netradicijnih-tehnik-na-urokah-obrazotvorcogo-mistectva-120808.html>

ВПЛИВ МАЛЮВАННЯ НА ДІТЕЙ ІЗ ЗАТРИМКОЮ ПСИХІЧНОГО РОЗВИТКУ

Ісайкова М.

Поняття «затримка психічного розвитку» (ЗПР) відноситься до дітей зі слабо вираженою недостатністю центральної нервової системи – органічної чи функціональної. У цих дітей немає специфічних порушень слуху, зору, опорно-рухового апарату, тяжких порушень мови, вони не є розумово відсталими.

Творча уява – це самостійне створення нових образів, що реалізуються в оригінальних продуктах діяльності. Образи створюються без опори на готовий опис чи умовне зображення [3, с. 42]. Вона грає велику роль у житті дитини. Уява дитини розвивається у його життя під впливом умов життя та виховання. Його розвиток передбачає накопичення досвіду та вироблення вміння подумки об'єднати образи в нові поєднання. У дітей із ЗПР розвиток уяви відбувається у своєрідному порядку, оскільки в них спостерігаються гальмування формування особистісних якостей та проблеми зі сприйняттям та засвоєнням інформації. Діти, що неспроможні цілісно бачити ту чи іншу ситуацію, у них відзначається низький рівень прояви комбінаторних здібностей. Як результат, вони не беруть участь у рольових іграх, не можуть реалізувати свої задуми, не здатні виконати навіть найпростішу творчу роботу. У підлітковому віці відсутність уяви є більш помітною і є серйозною перешкодою для отримання профільного навчання, адаптації в новому колективі. У підлітка формуються комплекси неповноцінності, він закривається у собі і занурюється у депресивний стан. Займатися корекційною роботою ніколи не пізно, і навіть у підлітковому чи дорослому віці можна розвинути навички уяви.

Діти з затримкою психічного розвитку не завжди можуть виразити себе, використовуючи слова та дії, тому малювання є однією з важливих форм спілкування. Відомий психолог Л. С. Виготський зазначав, що творча

діяльність уяви перебуває у прямої залежності від багатства і різноманітності колишнього досвіду людини, цей досвід представляє матеріал, який має уяву. [1, с. 10] У процесі створення малюнка діти опановують знаково-символічної системи координат, специфічної висловлювання відносин предметного світу. Спеціально організована образотворча діяльність має відображати весь спектр соціально-особистісних потреб дитини, впливати на становлення особистісних якостей та соціальну компетентність. Малюючи, дитина виявляє своє прагнення пізнання навколишнього світу, і малюнку певною мірою можна з'ясувати рівень цього пізнання. Дитина вчиться виділяти особливості, якості, зовнішні властивості предметів, головні і другорядні деталі, передавати пропорції, порівнювати розміри деталей, розмірковувати, робити висновки. [2] Творчий процес дозволяє уяві дитини стати активнішим. За допомогою малювання педагог може зрозуміти думки та почуття дитини. Здатність висловлювати свої почуття також підвищує емоційний інтелект. Діти з ЗПР виявляють велику активність у малюванні, віддають перевагу цьому виду діяльності ніж іншим формам дитячої активності, тому при систематичному навчанні такі діти можуть оволодіти технікою малювання. Малювальна діяльність дітей з різними формами затримки психічного розвитку (ЗПР) має свої особливості. Головне, що відрізняє їх від нормально розвиваються дітей – деяке запізнення переходу стадій розвитку малюнку і більш виражена сприйнятливості до навчання образотворчої діяльності в порівнянні з нормально розвинутими однолітками.

Малювання для дітей із ЗПР може виступати арт-терапією. Якщо у малюка є відставання, то творчість допоможе розвинути сильні сторони дитини відповідно до віку та «дорозвинути» слабкі області. Арт-терапія безпосередньо пов'язана зі створенням візуальних образів, і цей процес передбачає взаємодію між автором художньої роботи (пацієнт), художньою роботою та психотерапевтом. Арт-терапія, як і будь-який вид психотерапії, пов'язані з усвідомленням психічного матеріалу, й у арт-терапії цьому сприяє

багатство художніх знаків і метафор. [4, с. 7] Вона сприяє підвищенню самооцінки; вчить розслаблятися та позбавлятися негативних емоцій та думок; при груповій роботі вона розвиває у дитини важливі соціальні навички. Заняття арт-терапією дає дитині можливість зміцнити свою пам'ять, розвинути увагу та мислення. Ще арт-терапія дає матеріальні підтвердження абстрактним процесам, які неможливо побачити іншими способами. Дитина перебуває у ситуації гри та творіння. Він не відчуває незручності, скутості та сором'язливості. Дитина відчувається легко тому, що його робота не оцінюється за красу та естетику її творіння. Важливо те, що намальовано, а не як це гарно зроблено. Дітям легко передавати свій внутрішній світ через малюнки. Для них відчуття, що «я» щось зробив, вплинув на світ і вніс у нього щось важливе та значуще.

Можна стверджувати, що малювання як елемент арт-терапія щодо дітей із ЗПР сприяє нормалізації самопочуття пацієнтів, актуалізації можливостей їх особистісного розвитку в контексті соціальних відносин. У них відбувається реалізація нового досвіду, нових стереотипів поведінки, що призводить до покращення їхнього соціального функціонування.

-
1. Выготский Л. С. Воображение и творчество в детском возрасте. Психологический очерк: Книга для учителя. 3-е изд. М.: Просвещение, 1991. 93 с.
 2. Москаленко М. С. Корекція затримки психічного розвитку дитини засобами арт-терапії в навчальному процесі. *На урок.*// <https://naurok.com.ua/korekciya-zatrimki-psihichnogo-rozvitku-ditini-zasobami-art-terapi-v-navchalnomu-procesi-121465.html>
 3. Немов Р. С. Психология: в 3 кн.: учебник для студентов высших педагогических учебных заведений. Кн. 2: Психология образования. 4-е изд. Москва: ВЛАДОС, 2003. 608 с.
 4. Рыбакова С. Г. Арт-терапия для детей с задержкой психического развития: Учебное пособие. СПб.: Речь, 2007. 144 с.

ДІАГНОСТИКА ПСИХОЛОГІЧНОЇ ГОТОВНОСТІ ДИТИНИ ДО НАВЧАННЯ У ШКОЛІ

Валіцька А.

Кожна дитина унікальна та розвивається по різному. Багато дітей дошкільного віку мріють про те, як з портфелем підуть до школи і будуть носити звання школяра. Але окрім бажання дитини важливе місце займає психологічна готовність до школи.

Пам'ять, увага, логічне мислення, адекватність самооцінки та багато інших якостей відіграють важливу роль у навчанні дитини, адаптації до нового середовища, спілкуванні з однолітками та вчителями. Тому діагностика психологічної готовності дітей до школи є актуальною для того, щоб педагоги та батьки могли якісно підготувати майбутніх школярів.

Сучасна психологічна діагностика визначається як психологічна дисципліна, яка розробляє методи виявлення і вивчення індивідуально-психологічних та індивідуальнопсихофізичних особливостей людини. Метою її є збір інформації про особливості людської психіки. [3. с. 13]

Психологічний підхід у визначенні готовності до школи широко й багатогранно дослідниками висвітлено психологічний підхід у визначенні готовності до шкільного навчання (Л. Божович, Н. Гуткіна, В. Мухіна та ін.). Однак і досі в сучасній психології немає чіткої визначеності поняття психологічної готовності до шкільного навчання. У загальному психологічна готовність до шкільного навчання — це комплексна характеристика дитини, що розкриває рівні розвитку психологічних якостей і є найважливішою передумовою для гармонійного входження дитини у нове соціальне середовище.

Актуальною лишається проблема структурних складників і критеріїв психологічної готовності дитини до шкільного навчання. На основі теоретичного аналізу та узагальнення поглядів щодо психологічної готовності дитини до шкільного навчання ми визначили основні складники

та систематизували відповідно до них нормативні критерії психологічної готовності дитини до шкільного навчання.

Психологічну готовність до шкільного навчання складають:

- а) інтелектуальна готовність (пізнавальні процеси, сенсомоторні навички, здатність до навчованості);
- б) особистісна готовність (мотивація, воля, емоції, спрямованість особистості, самосвідомість);
- в) соціальна готовність (комунікативна та соціальна компетентність). [2, с. 7]

Психодіагностика має ряд спеціальних діагностичних методик для визначення готовності дітей старшого дошкільного віку до навчання у школі.

Нами проведена діагностика психологічної готовності дітей до навчання у школі серед хлопчиків і дівчаток різного віку. Були використані:

1. Методика діагностики особистісно-соціальної готовності до школи «Який я?»
2. Методика діагностики інтелектуальної (розумової) складової готовності до школи "Запам'ятай 10 слів".

Методика діагностики особистісно-соціальної готовності до школи «Який я?»

Метою цієї діагностики є визначення самооцінки дитини дошкільника. Обстеження проводиться індивідуально. Психолог запитує у дитини, як вона сама себе сприймає й оцінює за десятьма різними позитивними якостями особистості. Оцінки, які дитина ставить сама собі, проставляються психологом у відповідних колонках протоколу, а потім переводяться в бали. Самооцінка дитини визначається за загальною сумою балів, набраною нею за всіма якостями особистості, від дуже високої до дуже низької. [1, с. 27]

Методика діагностики інтелектуальної (розумової) складової готовності до школи "Запам'ятай 10 слів".

Метою цієї діагностики є діагностувати стан слухової вербальної пам'яті.

Представляються 10 слів, не пов'язаних одне з одним за змістом, але ті які дитині знаомі. Психолог зачитує слова, дитина прослухавши має повторити слова які вона запам'ятала. Тест має три форми, для дітей 5 років використовуйте лише дві. Зверніть увагу, як дитина слухає слова, чи намагається їх запам'ятати, як часто відволікається. Не варто у цю хвилину робити їй зауваження. Після проведення тесту результати спостережень можуть допомогти вам проаналізувати разом з дитиною, що перешкоджало, а що допомагало їй під час запам'ятовування слів. Оцінюється результат залежно від кількості правильно відтворених слів, не залежно від їх послідовності. [1, с. 54]

З 4 квітня 2022 року по 11 квітня 2022 року були продіагностовані Урсу Емілія (5 років 1 місяць), Шевченко Артем (5 років 10 місяців), Міщенко Владислав (6 років 8 місяців), Яценко Катерина (7 років 5 місяців).

Першою досліджуваною була Урсу Емілія. Під час діагностування дівчинка була активною, не могла спокійно всидіти на одному місці, гойдалася, роздивлялася оточуючі предмети. Під час проходження методики «Який я?» до кожної якості приводила приклад своєї поведінки в дома чи дитячому садку. Самооцінка дитини та стан слухової вербальної пам'яті на високому рівні.

Під час діагностування Шевченко Артем був спокійний, роздивлявся навколо, але був уважним. Ставив уточнюючі питання з приводу інструкцій до методик. Самооцінка дитини середня, стан слухової вербальної пам'яті на високому рівні.

Міщенко Владислав був не активним, постійно відволікався. Ходив по кімнаті, забував завдання, не міг на ньому сконцентруватися. Самооцінка дитини та стан слухової вербальної пам'яті на низькому рівні.

Учениця першого класу Яценко Катерина під час дослідження була спокійною, одразу включилась в роботу, була уважною та сконцентрованою на завданні. Самооцінка дитини та стан слухової вербальної пам'яті на високому рівні.

Для розвитку усидливості у дітей рекомендовано розв'язання логічних задач та ігор, для підняття самооцінки акцентування уваги дитини на хорошому, давати дитині свободу вибору, працювати над особистими границями. Для розвитку слухової пам'яті рекомендується прослуховування казок (аудіокниг) повторювання та проговорення важливої інформації.

Діагностування підготовки дітей до навчання у школі є надзвичайно важливим. Усунення слабких сторін у дитини допоможе їй сумлінно, якісно та безпечно навчатися, відчувати себе комфортно під час навчального процесу і комунікації з однолітками.

-
1. Діагностика готовності дітей до школи: методичний посібник/ упоряд. О. Дєдов. Хотин, 2014. 194 с.
 2. Таран О. П. Психологічна готовність дитини до школи: діагностика та формування. Київ : Шкільний світ, 2010. 128 с. . Чала Ю.М.,
 3. Шахрайчук А.М. Психодіагностика: навчальний посібник. Харків: НТУ «ХП», 2018. 246 с.

ОСОБЛИВОСТІ ФІЗИЧНОГО ВИХОВАННЯ ДІТЕЙ З ПОРУШЕННЯМ СЛУХУ

Никифоренко Ю.

Фізичне виховання дітей з вадами слуху є одним із важливих напрямів корекційно-педагогічної роботи. Надзвичайно важливою є правильна організація фізичного виховання, яка закладає основу для зміцнення здоров'я дітей, розвитку діяльності, підвищення працездатності – все це є основою успішної корекційно-виховної роботи. Дослідженням моторного і фізичного розвитку дітей з вадами слуху займалися Р. Бабенкова, А. Катаєва, А. Коржова, Н. Рау, Л. Рябова, Г. Трохимова. Фахівцями було виявлено, що у дітей з зниженим слухом є порушення діяльності вестибулярного апарату, притаманні також порушення дрібної моторики (рухів пальців,

артикуляційного апарата), що відбивається надалі на формуванні різних видів дитячої діяльності. [3, с. 352]

Фізичний розвиток глухих і слабочуючих дошкільників має деяку своєрідність, причинами якого є перенесені дитиною захворювання, соматичне ослаблення. У цих дітей відзначаються більш низькі в порівнянні з дітьми, щочують, показники росту, маси тіла, окружності грудної клітки, м'язова слабкість, зниження тону м'язів, вегетативні розлади. [2, с. 53]

При виконанні багатьох рухів, і побутових також, діти, що мають порушення слуху, створюють шум, неритмічно й уповільнено рухаються – хибка ходьба, човгання ногами. хитання корпусу, підвищена різкість рухів. Однією з причин, що позначається на якості рухів є відсутність вербального спілкування.

До засобів фізичного виховання можна віднести: фізичні вправи, рухливі ігри, фізкультурні хвилини на уроках, а також правильне збалансоване харчування, правильний режим дня.

Формування основних рухів і рухових якостей – одне з основних завдань фізичного виховання дітей з порушеннями слуху. Навчання дітей правильній ходьбі, бігу, лазінню, стрибкам впливає на розвиток всього організму. Сформованість основних рухів забезпечує можливості розширення рухового досвіду, створює необхідну базу для оволодіння більш складними рухами. У єдності з формуванням основних рухів розвиваються такі рухові якості: швидкісні, силові, удосконалюється рівновага, виховуються спритність, витривалість. [1, с. 61]

Фізичні вправами, з дітьми, що мають порушення слуху повинні проходити не так як заняття із здоровими дітьми. Необхідно враховувати і ту обставину, що занадто великі навантаження можуть зашкодити здоров'ю дітей, а також особливості захворювання і робити акцент на розвиток необхідних рухових здібностей. Важлива задача фізичного виховання дітей з порушеннями слуху – розвиток їхнього орієнтування у просторі. Аби досягти

цього виконуються вправи, пов'язані зі зміною місцезнаходження дітей та розміщення інвентарю в залі, зміною напрямку та умов руху. Виконання рухів при вправах супроводжується мовним керівництвом педагога. Залежно від віку дітей і етапу навчання інструкції для виконання подаються усно, письмово (на табличках), усно-дактильно. Діти вивчають слова, що позначають рухи, фізкультурні знаряддя, іграшки, вчаться застосовувати ці слова в спілкуванні з іншими дітьми і педагогом у процесі рухливих ігор, виконання вправ.

Використання мовного матеріалу повинне бути обгрунтовано і регламентовано педагогом для того, щоб не знижувати моторної щільності занять. У процесі фізичного виховання у дітей розвивається довільна увага, уміння діяти по наслідуванню дорослому і по наочному зразку, а потім і самостійно виконувати вправи, орієнтуючись на словесні інструкції. Діти вчаться діяти в колективі, погоджуючи свої дії з діями інших дітей, допомагати їм, виявляти ініціативу, самостійність, витримку в іграх і вправах. [4, с. 63]

На заняттях з фізичного виховання використовуються фронтальний, поточний, почерговий і індивідуальний способи організації дітей. Діти переддошкільного і молодшого дошкільного віку найчастіше виконують рухи разом (фронтально) чи індивідуально; старші дошкільники,— поточно чи по підгрупах. Усі способи організації повинні здійснюватися таким чином, щоб фізичне навантаження на кожну дитину було рівномірним, а моторна щільність занять – високою.

Важливою частиною фізичного виховання є музичні заняття. З їх допомогою дитина сприймає музику, розвиває голос, відчуття ритму. На музичних заняттях діти багато рухаються: танцюють, грають беруть участь у рухливих іграх. До змісту музичних занять включаються прості рухи (ходьба, біг, стрибки, удари, притупування) і більш складні (елементи танцю). У процесі цих занять у дітей формується почуття ритму, що

позитивно впливає на рухи дітей, робить їх більш координованими, ритмічними. У процесі танців, співу нормалізується дихання і пов'язана з цим покращена вимова.

Важливе значення для того заняття з фізкультури сприятливо діяли на організм має настрій дитини. Дуже важливо, щоб вправи та рухливі ігри викликали у дітей тільки гарні емоції. Це впливає на нормальний перебіг всіх фізіологічних процесів організму дитини: серцевої діяльності, дихання, процесів обміну. [5]

Важливу роль грає педагог, його вміння взаємодіяти з дітьми, його вміння правильно організовувати заняття здатності підтримати дитину, коли щось не виходить та пояснити як правильно.

Правильне виконання всіх задач фізичного виховання робить процес виховання та навчання дітей з порушенням слуху більш успішним, ефективним та результативним. Отже, по-перше фізичне виховання так чи інакше зачіпає і моральне виховання дитини, а по-друге фізичне виховання здійснюється в процесі всієї корекційно виховної роботи. Основними формами фізичного виховання є: ранкова гімнастика, рухливі ігри, фізкультурні хвилинки, музичні заняття. Ці заняття спрямовані на оптимізацію статичних і локомоторних функцій, усунення наслідків загальної гіподинамії та сприяють успішній корекційно-навчальній роботі. Фізичне виховання дітей з вадами слуху є надзвичайно важливим спрямоване на корекцію недоліків, таких як покращення рівноваги, дрібної моторики, а також правильного формування основних рухів.

-
1. Гопей М. Огляд методичних основ фізичного виховання дітей з вадами слуху. *Актуальні наукові дослідження в сучасному світі*. 2016. Вип. 11 (19). С. 58-63.
 2. Заставна О. Особливості фізичного розвитку дітей після кохлеарної імплантації. *Молода спортивна наука України: збірник наукових праць*. 2015. Вип. 19, т. 3. С. 52 - 56.
 3. Кравченко А. І. Роль гімнастичних вправ у корекційній роботі зі слабочуючими дітьми. *Педагогічні науки: теорія, історія, інноваційні*

технології. 2015. № 7. С. 351 - 359.

4. Полушкін. П. М. Шкільна гігієна та особливості гігієничного виховання дітей і підлітків в спеціалізованих закладах: Електронний посібник. Дніпропетровськ: ДНУ, 2014. – 176 с.

5. Физическое развитие детей с нарушениями слуха. *Учебный центр логопед мастер*//<https://logopedmaster.ru/node/972>

АРТ-ТЕРАПІЯ ФАУСТА МІНДЛІНА

Демешкіна Л.

Фауст Петрович Міндлін – актор, режисер, телеведучий, публіцист, письменник, волонтер, народився в Одесі. Член Національної Спілки театральних діячів України.

У 2001 році почав роботу в Центрі реабілітації дітей-інвалідів імені Бориса Літвака («Будинок з Ангелом») в Одесі. Спочатку поєднував роботи в театрі та в реабілітаційному центрі. З 2006 року в Центрі Б. Літвака працював на постійній основі. З жовтня 2014 року був керівником відділу арт-терапії. Віддав «Дому з Ангелом» 19 років свого життя. [4]

Відділення арт-терапії було гордістю Бориса Литвака – спеціально для нього навіть було збудовано п'ятий поверх у «Будинку з Ангелом». Після закриття театральної студії в «Домі з Ангелом» було ухвалено рішення відродити її на базі іншого дитячого закладу. [4]

Під керівництвом Ф. Міндліна в інклюзивно-ресурсному центрі № 1 на вулиці Мечникова розпочала свою роботу студія театральної педагогіки. Він створив програму арт-терапії, два танцювальних реабілітаційних колективи, театральний реабілітаційний колектив, сімейний театр батьків та пацієнтів. Цей проєкт був відзначений лауреатським дипломом «Платиновий Дюк» на Міжнародному проєкті «Глорія».

Ф. Міндлін збирає проблемних дітей і ставить з ними вистави, виступає

у притулках, дитячих будинках, лікарнях. Заняття у лікувальному театрі відвідують підопічні інклюзивного центру та їхні батьки. Розвиток творчих здібностей допомагає дітям вирватися з кайданів своєї хвороби. [3]

Арт-терапія являє собою методику лікування за допомогою художньої творчості, сьогодні вважається одним з найбільш м'яких, але ефективних методів. Арт-терапія включає в себе: а) нетрадиційні напрямки образотворчої діяльності, направлені на корекцію мотиваційної сфери дитини, що передбачає психологічний супровід сюжетних ліній, створених дитиною; б) створення колажів з малюнків, фотографій, символів, природних матеріалів навчає дитину "спілкуватися" з навколишнім середовищем; в) пальчиковий театр та нетрадиційні форми роботи з папером мають на меті психокорекцію моторної, когнітивної, мотиваційної сфери дитини: за допомогою сюжетно-рольової гри діти знайомляться з елементами виразних рухів, мімікою, жестами; г) роботу з тістом, яка передбачає корекцію рухової можливості дитини, корекцію пізнавальних й творчих можливостей дитини; д) малювання на тканині губкою, пальцями та долонями підвищує потреби в активності та реалізації моторних та емоційних можливостей; е) сенсорну інтеграцію та психокорекцію, що передбачає знайомство дитини з формою, розміром, площиною та частинами предметів, що сприяє психокорекції пізнавальних процесів; є) створення вистав дітьми шкільного віку за допомогою ляльок. [1] Приймаючи участь у лялькових виставах, учні навчаються грати сюжетні ролі за казкою й «приміряти» ту чи іншу роль на себе. На протязі заняття діти вчаться керувати собою та відчувати темпоритм сюжету. Ляльковий театр спрямований на формування емоційної сфери дитини, розвиває пам'ять, мислення, увагу та уяву. [3]

За словами режисера Фауста Міндліна, театру допомагатимуть у роботі психологи, логопеди та дефектологи центру, що дасть гарний результат. Питання про інклюзію зараз дуже важливе, оскільки з такими дітьми потрібно працювати не лише з точки зору медицини, а й з огляду на емоційну складову. [3]

Цінність арт-терапії полягає в отриманні можливості нормалізувати психоемоційний стан дитини, навчити її самовиражатися, пізнавати себе. При цьому пацієнт вчиться не тільки висловлювати свої емоції, вирішувати якусь певну проблему, але і більш глибоко аналізувати свої вчинки, життя в цілому. [5]

-
1. Адаптована програма з арт-терапії для дітей з обмеженими можливостями // http://irc-slavutich.at.ua/blog/adaptovana_programa_z_art_terapiji_dlja_ditej_z_obmezhenimi_mozhливостями/2019-01-30-61
 2. В Одесі відкрито перший Інклюзивно-ресурсний центр для особливих дітей. // <https://omr.gov.ua/ua/news/215958>
 3. Лечебный театр Фауста Миндлина возродят... *Думская*. 17.01. 2020// <https://dumskaya.net/news/lechebnyy-teatr-fausta-mindlina-vozrodyat-pri-ir-107663/>
 4. Міндлін Фауст Петрович. // <https://uk.wikipedia.org/wiki>
 5. Що таке арт-терапія? // <https://osoblyvi.com.ua/ua/helpful-info/110-napriam-rozvytok/1603-shcho-take-art-terapiya>

ПОЛІТИЧНИЙ ПОРТРЕТ ЄЛИЗАВЕТИ ІІ

Рудніцька Л. , Кривдіна І. Б.

Єлизавета ІІ, нинішня королева та голова держави Сполученого Королівства Великої Британії та Північної Ірландії та 15 країн Співдружності націй, є однією з найпопулярніших осіб в Англії та має довгу і цікаву історію становлення як монархині та управління державою.

Її біографія має багато «білих плям», внаслідок чого це викликає інтерес в багатьох дослідників та простих громадян. Політична діяльність королеви є об'єктом багатьох суперечок та дискусій серед політологів та аналітиків, що відображає її значущість та актуальність для світових політичних подій.

Сама особа королеви Єлизавети II є цікавою та вартою уваги. Безпосередньо її характер та інші певні умови вплинули на її політичну діяльність. Тому формування її особистості, становлення як політичного діяча потребують детального розгляду.

Її правління є важливою складовою діяльності сучасного політичного устрою тому, що Велика Британія відіграє важливу роль на міжнародній арені. Рішення уряду та королеви цієї країни часом впливають на діяльність інших країн та організацій.

Досліджуючи шлях становлення будь-якої особи як політичного діяча, завжди варто звертати увагу на біографію даної особи, особливо в період дитинства та юнацтва, адже саме під час цього періоду закладаються основи світогляду людини, що впливатиме на подальшу її діяльність. Тому потрібно виокремити важливі події в житті Єлизавети II, які вплинули на становлення її особистості політичного діяча та умови, які призвели до становлення її як монархині.

Королева Англії народилася 21 квітня 1926 року в Лондоні у родині принца Альберта, герцога Йоркського, та герцогині Йоркської, Єлизавети Боуз-Лайон. На той момент ніхто навіть і не міг уявити, що саме «Лілібет» (таке прізвисько має Єлизавета) стане королевою держави з такою довгою та насиченою історією [1]. Більше того, що саме вона буде монархом, який правитиме найдовше. Станом на 1 жовтня 2021 року монархиня править Англією 69 років та 237 днів, обійшовши таким чином королеву Вікторію, яка правила 63 роки та 226 днів [2].

Батьки влаштували їй «домашню» школу, запрошуючи високоосвічених та професійних вчителів до дівчинки. До того ж, мати сама підбирала літературу, яку мала читати Єлизавета. Батько ділився з нею своїми поглядами щодо політики, історії та сучасного світоустрою.

Таким чином, бачимо, що саме батьки були тими, хто заклав фундамент у формуванні її як політичного діяча.

Не менш важливим було наявність у неї таких рис характеру як наполегливість та старанність. Майбутня королева була здібною, особливо легким їй давалося вивчення іноземних мов [4].

Велику роль на її становлення як політичного діяча мала Друга світова війна. На момент початку війни їй було 13 років. Проте в 14 років, вона брала участь в радіозверненнях до юних англійців, щоб підбадьорити та зміцнити їхній дух. Вже ближче до кінця війни, як це було прийнято, англійська принцеса пішла на службу. Вона навчилась водити автомобіль та стала механіком, обслуговуючи важкі армійські вантажівки [6].

Не меншу роль у становленні Єлизавети II як політичного діяча відіграв Вінстон Черчилль. Коли вона зійшла на трон, прем'єр-міністром Великої Британії був саме він. На момент сходження на трон монархині було всього 25 років, вона була молодою та ще недосвідченою, все це звалилося на неї раптово та неочікувано. Тому Черчилль в перші роки її королівства допомагав їй у правлінні державою [5].

В цей момент вона усвідомила наскільки відповідальним є керування державою та проголосила, що головним призначенням в її житті буде управління Великою Британією.

Річ в тому, що влада Єлизавети II є чисто формальною, а не реальною. Оцінювати напрямки її політичної діяльності немає сенсу, адже політичним життям Великої Британії керує парламент на чолі з прем'єр-міністром. Проте, саме вона ухвалює його рішення.

Все ж таки варто відзначити, що королева має певні обов'язки. Наприклад, вона відвідує багато країн від імені Великої Британії. Королева відвідала 116 країн із офіційними візитами. Королева є покровителькою понад 600 благодійних, професійних і громадських організацій, військових об'єднань [3].

Отже, монархиня не бере великої участі в політичній діяльності, але її слово та думка також є важливими при прийнятті парламентських рішень. Вона намагається підтримувати зв'язок зі своїм народом, що в неї добре

виходить. Єлизавета має високий рейтинг серед британців. Вони обожають та підтримують її.

Королева Англії виконує, в основному, представницькі функції, проте які мають досить важливе значення для її країни. Вона відвідує країни з дипломатичними візитами, вирішуючи різного роду проблеми. Саме це підтверджує важливу роль монархині в розвитку політичних відносин, а саме в їх розвитку дипломатичним, мирним шляхом.

На рівні своєї держави Єлизавета намагається підтримувати зв'язок зі своїм народом. Королева влаштовує різні зустрічі з видатними людьми Великої Британії, займається благодійною діяльністю. Завдяки цьому утримується високий рейтинг англійської монархії серед британців. Ця підтримка зв'язку з населенням є важливим для політичних відносин, адже Єлизавета прагне утримувати віру в неї та парламент задля стабільності та благополуччя королівства.

Крім того, королева щотижня влаштовує зустрічі з прем'єр-міністром задля обговорення та обміном своїми думками. Варто сказати, що прем'єр-міністри часто дослухаються до думки Єлизавети, яка все ж таки переймається проблемами Англії.

Отже, політична діяльність Єлизавети II є цікавим об'єктом дослідження для політологів. Її політичні погляди фактично нікому не відомі, адже вона як королева повинна залишати їх при собі.

Історія формування її як політичної особи та становлення на трон є особливою, адже Єлизавета стала королевою монархії в сучасний час зі своїми особливостями. Проте вона спромоглася управляти королівством та її домініонами в такий складний час. Окрім того, вона зуміла підняти рейтинг британської корони та до сих пір його утримує.

Можна вважати, що Єлизавета II є важливим учасником нинішніх політичних відносин, навіть якщо її політичні функції досить обмежені. Її діяльність має важливий вплив на розвиток політичних відносин як у Великій Британії, так і в світі.

1. Єлизавета II – біографія, цікаві факти та фото королеви Великобританії. *Maximum FM* // https://maximum.fm/yelizaveta-2-biografiya-korolevi-angliyi-foto-diti-onuki-cikavi-foto_n139867
2. Єлизавета II встановила рекорд з найдовшого правління в історії Британії.// <https://www.5.ua/svit/yelyzaveta-ii-vstanovyla-rekord-z-naidovshoho-pravlinnia-v-istorii-brytanii-92686.html>
3. Правління Єлизавети II та Вікторії у цифрах. *BBC News Україна*.// https://www.bbc.com/ukrainian/society/2015/09/150909_queen_figures_rl
4. Biography: Queen Elizabeth II.// https://www.ducksters.com/biography/women_leaders/queen_elizabeth_2.php
5. Brian Hoey. Her Majesty: 60 Regal Years: Diamond Jubilee Edition. The Robson Press; Revised edition (May 3, 2012). 256 p.
6. Elizabeth II. Biography, Family, Reign, & Facts. *Britannica*// <https://www.britannica.com/biography/Elizabeth-II>

ІНФОРМАЦІЙНА БЕЗПЕКА ОСОБИСТОСТІ, ДЕРЖАВИ І СУСПІЛЬСТВА В УКРАЇНІ

Миргородська О., Бабіна В. О.

Оскільки інформація являє собою невід'ємну властивість матерії, остільки інформаційна безпека виступає необхідним компонентом безпеки соціуму. Інформаційну безпеку можна визначити як «здатність держави, суспільства, соціальної групи, особистості забезпечити з певною ймовірністю достатні і захищені інформаційні ресурси та інформаційні потоки для підтримки життєдіяльності і життєздатної, стійкого функціонування і розвитку; протистояти інформаційним небезпекам і загрозам, негативним інформаційним впливам на індивідуальну і суспільну свідомість і психіку, а також на комп'ютерні мережі та інші джерела інформації; виробляти особистісні та групові навички та вміння безпечної поведінки; підтримувати постійну готовність до адекватних заходів в інформаційному протиборстві, ким би воно не було нав'язано» [3].

Під інформаційною безпекою України розуміється захищеність соціуму, держави, соціальних груп та індивіда від навмисних і ненавмисних впливів на інформаційний ресурс країни. Конституційний обов'язок держави – це дотримуватися і захищати права і свободи людини і громадянина полягає у створенні умов для їх реалізації та механізму їх захисту. Забезпечення таких умов та захист прав і свобод людини і громадянина входять у функції всіх органів державної влади та органів місцевого самоврядування. Одним з конституційних прав кожного громадянина є право на вільний пошук, отримання та поширення інформації при одночасному праві держави на охорону своїх інформаційних ресурсів. Тому в Україні діють закони і норми, націлені на охорону інформаційних ресурсів держави, суспільства і особистості.

На рівні особистості інформаційна безпека може здійснюватися в різних аспектах. По-перше, істотним є правове забезпечення діяльності людини в якості носія інформації, що захищається. В якості носія інформації, що захищається, виступає також людина, «мозок якого представляє виключно складну систему, що зберігає і переробну інформацію, що надходить із зовнішнього світу».

По-друге, відповідно до Конституції України особистість має право на недоторканність приватного життя, на особисту і сімейну таємницю. Це означає, що предметом особистої та сімейної таємниці можуть бути відомості: про факти біографії особи; про стан її здоров'я; про майновий стан; про рід занять і скоєних вчинків; про погляди, оцінки, переконання; про відносини в сім'ї або про ставлення людини з іншими людьми.

По-третє, інформаційна безпека особистості вимагає захисту її свідомості від впливу з боку загроз цій безпеці, що представляють собою застосування засобів і способів впливу на його психіку. Дана загроза може проявлятися у вигляді цілеспрямовано здійснюваних сторонніми людьми і неусвідомлюваних людиною впливів на психічні структури його або свідомості, відкриваючи можливість для силової зміни його психічних

реакцій і поведінки. Йдеться про програмні закладки (мови в мові, зображення на зображення) з використанням комп'ютерів та інших аудіовізуальних засобів на нейрофізіологічний субстрат психічного світу людини. Тут для забезпечення інформаційної безпеки особистості слід, перш за все, прийняти відповідний закон, що захищає людину від впливу на його психіку зазначених засобів і способів інформаційної війни. В даному випадку плідним є використання поняття неймовірної інформації, розробленої А.Н. Колмогоровим в застосуванні до високоорганізованих систем. Він відніс до числа цього роду систем не тільки людину і комп'ютер, що моделює деякі його функції, але і симфонію Баха та інші твори мистецтва. Вирішення проблем забезпечення інформаційної та інформаційно-психологічної безпеки особистості неможливе без розробки основ державної політики в цій сфері.

Інформаційний аспект світобудови являє собою ємне поняття, що включає системи управління суспільними процесами. Його необхідно брати до уваги на державному рівні інформаційної безпеки, так як наша країна знаходиться на шляху до інформаційної держави (і суспільства). Одна з основних цілей такої держави – досягнення інформаційної незалежності України, виробництво в достатній кількості програмно-технічних засобів і різноманітних інформаційних послуг, створення потужної інформаційної індустрії, досягнення балансу в інформаційному експорті та імпорті, забезпечення інформаційної безпеки.

В даний час інформаційна безпека нашої держави, її рівень неадекватні дійсності. Слід зазначити ту істотну інформаційну загрозу для України, що масова комп'ютеризація та інформатизація в ній здійснюються на основі імпортової техніки та програмного забезпечення. Це означає, що в програмному забезпеченні можуть перебувати логічні бомби, що спрацьовують при виконання певних умов і виводять з ладу комп'ютерні системи; тимчасові бомби (різновид логічної бомби, що вступають в дію в певний момент часу); троянський кінь, коли таємно введені в чужу програму команди дають можливість здійснювати необхідні замовнику функції.

1. Перун Т. С. Адміністративно-правовий механізм забезпечення інформаційної безпеки в Україні: дис. ... канд. юрид. наук. Львів, 2019. 268 с.
2. Довгань О. Д., Ткачук Т. Ю. Система інформаційної безпеки України: онтологічні виміри. *Інформація і право*. 2018. №. 1. С. 24.
3. Потрубач Н. Н. Проблемы информационной безопасности. *Социально-гуманитарные знания*. 1999. № 2. С. 264 - 265.

ДЕЯКІ ОСОБЛИВОСТІ УПРАВЛІННЯ СОЦІАЛЬНИМИ ПРОЦЕСАМИ У ВІЙСЬКОВИХ ПІДРОЗДІЛАХ

Іващенко Д., Гегечкорі О. В.

Військово-соціальне управління – це управління соціальними відносинами та процесами у військових колективах. Поняття «соціальне» характеризує їх специфічний характер, пов'язаний з неоднаковим статусом (нерівністю) військовослужбовців, який визначається займаними посадами, військовими званнями, віком, авторитетом, можливостями впливу на оточуючих тощо.

Актуальність проблеми визначається тим, що військові підрозділи комплектуються людьми різними за характером, темпераментом, віком, освітою, вихованням, мовою спілкування, прибічниками різних політичних поглядів, релігійних переконань тощо. В такій групі людей, особливо на початковому етапі формування військового колективу, виникають складні соціальні відносини і процеси, які потрапляють в сферу управлінської діяльності командирів підрозділів.

Метою управління соціальними процесами у військових колективах є упорядкування міжособистісних та міжгрупових відносин відповідно до діючих правових та моральних норм з урахуванням конституційних прав, свобод і обов'язків військовослужбовців на засадах несилового впливу на свідомість та поведінку військовослужбовців.

Військово-соціальне управління, як цілеспрямований процес, розподіляється на певні фази та характеризується циклічністю.

Управлінський цикл в сфері соціальних відносин включає наступні основні фази:

- збирання та опрацювання вихідної соціально-управлінської інформації;
- прогнозування майбутнього результату та планування роботи щодо його досягнення, яке формалізується рішенням командира;
- забезпечення процесу соціального управління керівними кадрами та зацікавлення їх у досягненні запланованого результату;
- поточна організаційно-координаційна діяльність спрямована на нормалізацію соціальних відносин між військовослужбовцями та підтримання належного морально-психологічного стану шляхом ефективного морально-психологічного забезпечення;
- контроль та облік досягнутих результатів, а також надання кваліфікованої допомоги у вирішенні соціальних проблем. Одночасно ця фаза є складовою першої фази наступного циклу управління, бо частково забезпечує командира вихідною управлінською інформацією. Кожний наступний управлінський цикл спрямовується на досягнення чергової поточної мети, впритул до досягнення основної (кінцевої) мети.

Змістовно управління розглядається як вибір однієї з багатьох наявних управлінських альтернатив. Безглузда, безцільна, неефективна, протиправна чи аморальна діяльність не може розглядатись як управління. Управління соціальними процесами у військовому підрозділі без дотримання відповідних норм і принципів може розглядатись як дезорганізація і тягне за собою відповідальність командира. Саме тому управління соціальними процесами у військовому колективі передбачає вибір розумної, обґрунтованої, тобто найкращої серед багатьох існуючих управлінських альтернатив.

Соціальне управління пред'являє відповідні професійні та морально-психологічні вимоги до особи керівника. Управлінська діяльність – специфічна сфера людської діяльності, яка притаманна лідерам (приблизно

15% людей). Підготувати до управлінської діяльності людину, що від природи не має лідерських якостей, практично неможливо. Тому запорукою ефективного управління вважається підбір кадрів, основними вимогами до яких вважається наявність лідерських якостей та здібностей від природи, моральність (чесність, відповідальність, сумлінність тощо), професіоналізм, патріотизм тощо.

Запорукою успішного управління соціальними процесами у військовому підрозділі є відповідний стиль діяльності командира. Жоден з відомих стилів управління – авторитарний, демократичний, адміністративний, ліберальний тощо - не є оптимальним, бо всі вони мають як свої переваги так і недоліки. Кожен командир з урахуванням обставин служби та відповідно до своїх особистих якостей і можливостей, а також особистісних характеристик підлеглих повинен визначити свій ефективний стиль управління ними. Відповідним чином командиром обираються і методи управління. У грамотному виборі найбільш придатного методу для конкретного соціально-управлінського впливу виявляються військово-педагогічна та професійно-психологічна кваліфікація командира, його досвід, моральність, уміння враховувати поряд з іншими й організаційні особливості керування.

Результати включеного спостереження за управлінською діяльністю командирів підрозділів дають можливість скласти рейтинг найбільш дієвих угруповань методів військово-соціального управління: 1. Організаційні. 2. Адміністративно-правові. 3. Психолого-педагогічні. 4. Заохочувально-обмежувальні.

Результати дослідження змісту і ефективності управління соціальними процесами у військових підрозділах, як специфічного виду управлінської діяльності, примушують враховувати не лише формальні фактори управління організацією, але й неформальні фактори, зокрема характер взаємовідносин між людьми, які визначаються не лише нормами права чи вимогами регламентуючих документів, а й законами соціальної психології. Саме тому професіоналізм командирів в сучасних умовах передбачає наявність у них

знань, умінь та навичок з військово-соціального управління, спрямованих на згуртування військовослужбовців в інтересах досягнення визначених цілей, яке досягається цілеспрямованим управлінням командирами усім спектром соціальних процесів та відносин, що відбуваються у військових колективах.

1. Мельник С. Принципи військового управління: адміністративно-правовий аспект. *Підприємництво, господарство і право*. 2019. № 7. С. 105 - 107.
2. Соціально-психологічні технології управління військовими колективами: Навчально-методичний посібник / Т. Л. Грицевич, О. С. Капінус, Т. М. Мацевко, П.П. Ткачук. Львів: НАСВ, 2018. 256 с.

Наші автори

1. **Бабіна В. О.** – доцент кафедри міжнародних відносин та права Національного університету «Одеська політехніка».
2. **Бобир А.** – студ. факультету іноземних мов ПНПУ імені К. Д. Ушинського.
3. **Бондаренко Н. С.** – вчителька Олександрівської загальноосвітньої школи Одеської області.
4. **Боришполець Д.** – студ. факультету іноземних мов ПНПУ імені К. Д. Ушинського.
5. **Букач В. М.** – приват-професор кафедри всесвітньої історії та методології науки ПНПУ імені К. Д. Ушинського.
6. **Валіцька А.** – студ. медичного факультету ПНПУ імені К. Д. Ушинського.
7. **Гегечкорі О. В.** – доцент кафедри соціально-гуманітарних дисциплін Національної академії Національної гвардії України.
8. **Данилишина К. С.** – вчителька Олександрівської загальноосвітньої школи Одеської області.
9. **Демешкіна Л.** – студ. факультету початкової освіти ПНПУ імені К. Д. Ушинського.
10. **Іващенко Д.** – курс. факультету логістики Національної академії Національної гвардії України.
11. **Ісайкова М.** – студ. медичного факультету ПНПУ імені К. Д. Ушинського.
12. **Кривдіна І. Б.** – доцент кафедри міжнародних відносин та права Національного університету «Одеська політехніка».
13. **Луценко Н.** – студ. медичного факультету ПНПУ імені К. Д. Ушинського.
14. **Матохнюк В.** – студ. інституту фізичної культури та реабілітації ПНПУ імені К. Д. Ушинського.
15. **Миргородська О.** – студ. Національного університету «Одеська політехніка».
16. **Нестеренко О. П.** – вчителька образотворчого мистецтва Пирятинського ліцею № 6 Полтавської області.
17. **Никифорова Ю.** – студ. медичного факультету ПНПУ імені К. Д. Ушинського.
18. **Осадчук Д.** – студ. факультету іноземних мов ПНПУ імені К. Д. Ушинського.
19. **Панченко М.** – студ. соціально-гуманітарного факультету ПНПУ імені К. Д. Ушинського.
20. **Романова В.** – студ. медичного факультету ПНПУ імені К. Д. Ушинського.
21. **Рудніцька Л.** – студ. Національного університету «Одеська політехніка».
22. **Скоп К.** – студ. медичного факультету ПНПУ імені К. Д. Ушинського.
23. **Скоробогатько К.** – студ. факультету іноземних мов ПНПУ імені К. Д. Ушинського.
24. **Стоянова М.** – студ. медичного факультету ПНПУ імені К. Д. Ушинського.
25. **Шмиголь З.** – студ. факультету іноземних мов ПНПУ імені К. Д. Ушинського.

З М І С Т

1. Матохнюк В. Козацька тема у творах Т. Г. Шевченко.....	3
2. Шмиголь З. Холодний Яр та гайдамаччина у творах Т. Шевченко.....	5
3. Боришполець Д. Музичні мотиви в ранній поезії Павла Тичини.....	10
4. Осадчук Д. «Нечиста кров» Сергія Карюка.....	13
5. Скоробогатько К. Гончарство і сучасне українське мистецтво.....	15
6. Скоп К., Букач В. М. Українське традиційне вбрання в контексті моди на початку ХХІ століття.....	18
7. Стоянова М. Творчість Івана Марчука.....	23
8. Панченко М. Чарівних мелодій творець.....	26
9. Бобир А. Красзнавча підготовка здобувачів вищої освіти як елемент Батьківщинознавства.....	29
10. Данилишина К. С. Презентація у шкільному освітньому процесі.....	34
11. Бондаренко Н. С. Активні методи навчання в освітньому процесі.....	38
12. Романова В. Філософські та соціокультурні основи процесу соціальної інтеграції дітей з обмеженими можливостями.....	40
13. Луценко Н. Корекція емоційно-вольової сфери нормотипічних дітей та дітей із затримкою психічного розвитку.....	44
14. Нестеренко О. П. Нетрадиційні техніки під час викладання образотворчого мистецтва в школі.....	48
15. Ісайкова М. Вплив малювання на дітей із затримкою психічного розвитку.....	52
16. Валіцька А. Діагностика психологічної готовності дитини до навчання у школі.....	55
17. Никифорова Ю. Особливості фізичного виховання дітей з порушенням слуху.....	58
18. Демешкіна Л. Арт-терапія Фауста Міндліна.....	62
19. Рудницька Л., Кривдіна І. Б. Політичний портрет Єлизавети П.....	64
20. Миргородська О., Бабіна В. О. Інформаційна безпека особистості, держави і суспільства в Україні.....	68
21. Івашенко Д., Гегечкорі О. В. Деякі особливості управління соціальними процесами у військових підрозділах.....	71
22. Наші автори.....	75

Примітка: Роботи Боришпольця Д., Валіцької А., Демешкіної Л, Ісайкової М., Матохнюка В., Никифорова Ю, Осадчука Д., Панченко М., Скоробогатько К., Романової В., Стоянової М., Шмиголя З, підготовлені під науковим керівництвом приват-професора Букача В. М.

Історичний досвід і сучасність: Матеріали XXVIII наукової конференції здобувачів вищої освіти. Тези доповідей/ Відп. ред. В. М. Букач. – Вип. 42. – Одеса: ПНПУ, 2022. – 76 с.

Підписано до друку 30. 06. 2022
Умовн.- друк. арк. 3, 8
Тираж 100 прим.